

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra Sociologie

Diplomová práce

2021

Martin Hlávka

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra Sociologie

**Komunitní bydlení. Případová studie cohousingového
projektu Bydlinská zahrádka**

Diplomová práce

Autor práce: Martin Hlávka

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: PhDr. Jan Balon, PhD.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5.1. 2021

Martin Hlávka

Bibliografický záznam

HLÁVKA, Martin. Sociologie bydlení: Komunitní bydlení. Případová studie komunitního projektu Bydlinská zahrádka. Praha, 2021. 68 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických studií. Katedra Sociologie. Vedoucí diplomové práce: PhDr. Mgr. Jan Balon, Ph.D.

Rozsah práce: 110 965 znaků

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá sociologickými pohledy na sdílené bydlení nebo cohousing a je založena na případové studii projektu v Těšíkovské bydlíšti. Práce navazuje na sociologické studie komunity, které omezují vliv komunit, a sousedské vztahy na formování společného bydlení. Práce také popisuje různé modely společného života a poskytuje konkrétní příklady cohousingových projektů v různých evropských zemích. Druhá část diplomové práce se zaměřuje na samotný projekt Bydlinská zahrádka, kde pro kvalitativní studium komunity využívá techniky polostrukturovaných rozhovorů, vyprávění a pozorování. Na základě údajů získaných v tomto výzkumu tato práce kritizuje Tönniesovy koncepty Gemeinschaft a Gessellschaft a dále uvádí principy sdíleného života v naší zemi ve srovnání s moderními evropskými trendy. Práce tak přináší jedinečný pohled na fenomén cohousingu v českém kontextu a přispívá k diskusi o tom, proč tento způsob života nachází v České republice tak malou odezvu.

Abstract

This master's thesis looks into sociological perspectives on shared housing, or cohousing, and it is based on a case study of a project in Těšíkovská bydlina. The thesis picks up on the sociological studies of the community, which narrow down the influence of communities, and neighborly relations on the formation of shared housing. The thesis also describes various models of living together and provides specific examples of cohousing projects in various European countries. The second part of the thesis places focus on the Bydlinská zahrádka project itself, where it employs the techniques of semi-structured interviews, narration and observation for a qualitative study of the community. Drawing on the data garnered in this research, this work criticizes Tönnies' concepts of Gemeinschaft and Gessellschaft and further places the principles of shared living in our country in comparison with modern European trends. The work thus brings out a unique perspective on the

phenomenon of cohousing in the Czech context and contributes to the discussion of why this way of living finds such a small response in the Czech Republic.

Klíčová slova

sociologie bydlení, cohousing, komunity, případová studie, kolektivní bydlení, sousedské vztahy

Keywords

sociology of housing, cohousing, community, case study, collective housing, neighborly relationships

Title

Sociology of housing: Community housing. A case study of the community project Bydlinská zahrádka.

Obsah

ÚVOD	9
1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA KOMUNIT	12
1.1. TRADIČNÍ POHLED NA KOMUNITY.....	12
1.2. SOUSEDSKÉ VZTAHY V KOMUNITĚ.....	13
2. KOMUNITNÍ BYDLENÍ	17
2.1. KOLEKTIVNÍ BYDLENÍ U NÁS.....	21
3. COHOUSING	24
3.1. INTENCIONÁLNÍ KOMUNITY.....	24
3.2. ZPŮSOB ŽIVOTA.....	25
3.3. SPOLEČNÉ BYDLENÍ V ZAHRANIČÍ.....	31
4. METODOLOGIE	38
5. COHOUSING BYDLINSKÁ ZAHRÁDKA	40
5.1. VZNIK PROJEKTU.....	40
5.2. USPOŘÁDÁNÍ PŮVODNÍHO OBJEKTU.....	41
6. GEMEINSCHAFT UND GESELLSCHAFT	44
7. SKANDINÁVSKÝ COHOUSING	50
7.1. BODY SPOJENÍ.....	53
7.2. KOMUNITA.....	55
7.3. SPOLEČNÉ AKTIVITY.....	56
ZÁVĚR	59
POUŽITÁ LITERATURA	61
TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE	66
PŘÍLOHY	70

Úvod

„Společné bydlení má dlouhou a fascinující historii. V různých obdobích byly spuštěny různé modely sousedského bydlení se sdílenými službami. Tyto modely byly motivovány sociálními a politickými vizemi, ale postupem času se z nich vyvinula praktická řešení potřeb každodenního života.“ [Vestbro 2010: 1]. Společně s přeměnou společnosti se vyvíjely různé modely společného soužití, z nichž je v dnešní době nejznámější a nejvýznamnější model cohousingu. V celosvětovém měřítku *„cohousing znamená bydlení s větším prostorem pro komunální využití než jaké lze najít v konvenčním bydlení. Žije zde více domácností a vztahy v této komunitě dávají velký důraz na sdílení společných prostor a společných aktivit.“* [Vestbro 2010: 1].

V kontextu České republiky je komunitní bydlení velmi málo rozšířený koncept a s pojmem cohousingu jsou seznámeni hlavně znalci v oblasti bydlení. Považuji za podstatné hned v úvodu zmínit, že v České republice existuje v současné době pouze jediný cohousingový projekt, který navíc funguje pouze částečně, a to je Bydlinská zahrádka, kterou se zabývá i tato práce. Byly zde různé pokusy o cohousingové projekty (9 pramenů, Klidná aj.), nicméně u všech došlo k rozpadu či proměnně užívání.

Je s podivem, že ve světě, zejména v severských zemích je cohousing běžnou a praktikovanou součástí bydlení. Stejně tak se s cohousingem setkáme běžně v západní Evropě, USA či Austrálii. Za zakladatele cohousingu a komunitního bydlení jsou považovány Skandinávské státy Hlavně tedy Švédsko a Dánsko. Zde se začal tento koncept ukazovat v souvislosti podporou tohoto způsobu života a také s jejich komunitárními a utopistickými ideami. Z tohoto důvodu pochází také z těchto zemí nejvíce prací, které se touto sociologií bydlení zabývají. Nejvíce se tímto způsobem bydlení zabývaly výzkumy Vestbro (2010), Horelli (2012), Jakobsena (2017), Larsena (2017) a Törnqvist (2019). Tito autoři předkládají práce, které se věnují empirickým studiím objektů, jejich souvislostí a reflexí demografických změn ve společnosti, vliv architektonického uspořádání prostoru na tvorbu komunit a také na důležitost sousedských vztahů v rámci komunit.

V souvislosti s tím, že v České republice je cohousing tématem dosud velmi málo rozšířeným, se nabízí otázka, zda je vhodné vybrat si k případové studii právě jediný typ tohoto bydlení u nás. Zde musím zmínit, že původním záměrem práce byl popis cohousingových bydlení ve Švédsku a Dánsku. Cílem bylo navštívit 8 cohousingových projektů v těchto zemích a provést zde výzkum v rámci rozhovorů a pozorování. Následně provést popisnou analýzu fungování cohousingu v těchto zemích a zkusit najít důvody, které jsou rozdílné v oblasti bydlení v těchto zemích. Bohužel zde došlo k zásahu vyšší moci a cesty do těchto zemí nebylo možné v jarních a letních měsících podniknout. V rámci této situace došlo tedy u mé práce k přeformulování výzkumného problému a výzkumných otázek. Rozhodl jsem se provést výzkum v jediné možné formě cohousingu v České republice. Tato studie tak sleduje výzkumy švédských a dánských výzkumníků (Jakobsena, Törnqvista, Vestbro) a aplikuje je, pochopitelně s místními rozdíly, na zdejší cohousingový projekt. Hlavním cílem je tak zjistit, co obyvatelé přimělo k nastěhování do tohoto typu bydlení, dále také popis jejich komunitního fungování a sousedských vztahů. Část práce se také věnuje srovnání s cohousingem v zahraničí.

Důležitým pojmem v této práci je samotný pojem komunit. Považuji tedy za důležité v první části práce nastínit určitá teoretická východiska komunit již od tradiční sociologie až po modernější chápání tohoto pojmu v sociologii. Speciální část této práce se věnuje konfrontaci s Tönniesovými koncepty Gemeinschaft a Gessellschaft, které jsou v oblasti tradiční sociologie považovány za stěžejní, nicméně pojem komunitního bydlení ukazuje jejich nedostatky či neúplnost.

Jak už jsem psal výše, tak samotný výzkumný objekt Bydlinská zahrádka byl vybrán jako jediný představitel cohousingu v České republice. Omezenost v této oblasti, tedy na pouhý jeden výzkumný objekt, považuji za hlavní slabinu této práce. Porovnání alespoň tří projektů by zcela jistě poskytlo lepší a hmatatelnější výsledky než pouze studie jednoho projektu, který může být ovlivněn místními faktory či lidmi a které mi, jakožto výzkumníkovi, mohly uniknout. Hlavním cílem této práce tak není podat zprávu o fungování cohousingových komunit na území České republiky, ale sepsat práci, která vytvoří pevný základ, který bude moci být použit při následných výzkumech v této oblasti.

Samotná práce je rozdělena na dvě hlavní části. První polovinu textu se zabývá tím, jakým způsobem sociologie s pojmy komunit a komunitního bydlení pracuje. *„Pod pojmem komunitního bydlení a cohousingu rozumíme alternativní způsob života na charakterizovaných sídlištích společnými zařízeními, soukromými obydleními a záměrnou architekturou se společnými oblastmi na podporu osobních setkání a sociálních interakcí.“* [Sandstedt, Westin 2015: 132].

Závěr první části je pak věnován popisu kolektivního bydlení na našem území za socialismu a ukázkou konceptů společného bydlení ze zahraničí. Druhá část se věnuje samotnému výzkumu. Reflektuji zde informace získané analýzou rozhovorů a pozorování, které diskutuji v kontextu zjištěné teorie z první části.

1. Teoretická východiska komunit

Téma komunit prochází jako téma celým tímto textem a jejich vývoj a charakteristika měla velký vliv na vznik a zkoumání společného bydlení, včetně cohousingu. Tato kapitola se zabývá tím, jakým způsobem sociologie zkoumá a definuje komunity, a také tím, jak je můžeme definovat.

1.1. Tradiční pohled na komunity

Komunity nebo místní komunity bývaly odjakživa základními jednotkami celé struktury přeměny společnosti. Skrz sociologickou tradici byla tato komunita idealizována a stala se symbolem dokonalé soudržnosti, vzájemných, hlubokých, často intimních a dlouhotrvajících osobních vztahů. Je pochopitelné, že komunita je stále více žádoucí, na rozdíl od moderní společnosti a její anonymity, pocitu osamělosti, odcizení, konfliktů rolí, jejich fragmentaci a problémů samotné identity. *„Komunita je také považována za přirozenou bezpečnost a snižuje nejistotu v určitých fázích životního cyklu.“* [Keller 2007: 395].

Komunitami se zabývalo mnoho tradičních sociologů, nicméně mezi nejvýznamnější se řadí Ferdinand Tönnies, s jehož teoriemi bude tato práce pracovat.

Ferdinand Tönnies je jedním z klasických kritiků modernity a tzv. tradiční komunitu považuje za ideální. *„Komunita je definována jako sociální jednotka s dlouhodobými vztahy, obvykle se v nich členové narodili. Vztahy členů jsou úzké, důvěrné; sdílejí pocity solidarity posílené společným jazykem, vírou a zvyky.“* [Tönnies 1996: 39]. Původní forma komunity je tak rodina, která je založena na pokrevních vazbách. Tato původní forma je poté nahrazena místními komunitami, venkovskými čtvrtěmi se společnou prací na polích a společnými pravidly. Součástí takové komunity je přátelství, které se neodvíjí od příbuznosti či sousedství. Je důležité, aby tato vzájemná shoda byla udržována pravidelnými schůzkami. [Tönnies 1996: 42-44].

Tönnies také uvádí, že komunity vznikají většinou na určitých sdílených hodnotách, ať už náboženských či pracovních. Tito lidé by si vzájemně měli být oporou a mohli by se vzájemně doplňovat či zastupovat.

1.2.Sousedské vztahy v komunitě

„Sousedské vztahy v oblasti komunitního bydlení jsou jednou z nejpodstatnějších součástí tohoto stylu bydlení.“ [Vestbro 2012: 5]. Je proto důležité tento rozvoj sousedských vztahů v komunitě neopomíjet, neboť kvalita a typ těchto vztahů určuje charakter komunitního bydlení. Ukazuje se, že charakter vzniku komunit a jejich vztahů formuje následný vznik projektů komunitního a cohousingového bydlení.

Každé plánování či vytváření komunity či komunitního bydlení by mělo obsahovat určité hodnoty, které tato skupina považuje za správné a žádoucí. Tyto hodnoty se poté při plánování uspořádání prostoru snaží co nejvíce naplnit. *„Koncepty jako komunita, vytváření komunitního ducha a obnovování sousedství se objevují v plánování jako určitý ideální stav, o němž je zapotřebí usilovat.“* [Talen 2000: 171]. Musíme si ovšem pokládat zásadní otázky. Je členství v komunitě atraktivní? Proč lidé touží po bližších sousedských vztazích? Je nějaký rozdíl mezi sousedstvím a komunitou?

Antonio Tossi rozvádí širokou škálu sousedských vztahů, které se rozvíjejí od blízkých sousedů, kdy se všichni znají, až po oblasti, kde každý své sousedy téměř nezná. *„Například průměrný obyvatel většího města má se sousedy určité neformální vztahy, nicméně spíše oceňuje, pokud si ho soused nevnímá a nechá ho na pokoji“.* [Tossi: 1965]. Právě samotná identifikace s lokální komunitou a vlastní aktivita v ní nabízí široký rozhled pouze v situaci, kdy se většina zúčastněných identifikuje své obydlí se svým domovem. To koresponduje s tím, co uváděl Tönnies v *Gemeinschaft* a *Gesellschaft*, Durkheim ve své mechanické a organické solidaritě a mnoho dalších tradičních sociologů. Dříve bývalo přirozené, že lidé navazovali nejvíce přátelských vztahů se svými nejbližšími sousedy. Pokud tedy dříve vznikaly typy bydlení, které lze charakterizovat jako společné, tak to vždy bylo pouze v rámci rodiny či blízkých přátel.

S rozvojem měst pak dochází k segregaci na základě společně sdíleného teritoria a stejných zájmů. Tradiční koncept komunity je tedy třeba předefinovat, protože lidé již navazují primární vztahy spíše na vzdálenější oblasti než v sousedství. V souvislosti s tím dochází také k přeměně v oblasti komunitního bydlení. Tento typ bydlení nyní přechází do sekcí různých typů komunit a začíná se samostatně dále rozvíjet nezávisle na dřívější formě vztahů.

„Prostorový rámeček sousedské komunity může představovat jak určitý dům, tak jednu ulici, okrsek nebo čtvrť města, v případech velmi malých sídel pak může sousedská komunita splývat i se samotnou obcí, tj. s lokální komunitou. Pojmem sousedská komunita je označována skupina jedinců či rodin bydlících nejen „nablízku“, ale i skutečnost, že vzájemné vazby a interakce mezi nimi nejsou založeny pouze na intenzivní komunikaci, ale spočívají i v řadě dalších funkcí, jimiž se sousedství jakožto specifický typ územního soužití lidí projevuje.“
[Heřmanová, Patočka 2007: 61]

S dalším rozvojem dopravních a komunikačních technologií dochází ke stále častějším kritickým přístupům k samotné komunitě a sousedství. S těmito pojmy se často pracuje v určité zaměnitelnosti, nicméně jak uvádí Gottdiener, tak *„nejde o synonyma, ale musíme rozlišovat významové rozdíly mezi nimi. Sousedské vazby jsou sice důležité, ale jen zřídka nabývají velkou intimitu nebo intenzitu a naopak silné, primární vazby mohou být ukotveny mimo lokalitu sousedství. Takže sousedství a komunita sice mohou být provázané, ale také nemusí.“* [Gottdiener 2005: 195-196].

Ke komunitě se vyjadřuje kriticky i Zygmunt Bauman, který dává komunitě dohromady s pocitem bezpečí. *„Postrádáme komunitu, protože postrádáme bezpečí, zásadní ingredienci pro šťastný život, jíž však svět, ve kterém žijeme, není schopen poskytnout, natož slíbit.“* [Bauman 2001: 144]. Za novodobým vytvářením komunit vidí samotnou krizi identity jednotlivých aktérů. Identita tak podle něj vytváří nové chápání komunity a vytváří místo komunity přetvořenou identitou. Přes všechny námitky ke komunitě však Bauman komunitu neztrácí a připouští, že vznik určitého typu komunity je možný, ale pouze za určitých podmínek. *„Pokud má komunita existovat ve světě individuí, může to být pouze komunita založena na sdílení a vzájemné péči; komunita se zájmem a zodpovědností o rovné právo být*

člověkem a stejnou možností podle tohoto práva jednat.“ [Bauman 2001: 149–150]. Za podobných podmínek pak může vzniknout i komunitní bydlení.

Přes výše uvedené kritické teorie a závěry tak stále existují autoři, kteří považují místní komunity a sousedství za relevantní při formování každodenního života. „*Sousedství, jeho obyvatelé a jejich aktivity tvoří dohromady sociálně prostorovou jednotku, uznávanou svými obyvateli a oddělující se od okolního prostředí. Sousedství patřilo mezi významné společenské instituce v minulosti, zejména v obdobích, kdy jednotlivé rodiny představovaly výrobní jednotky a jejich vlastní život byl různým způsobem podmíněný společnými aktivitami (např. ochranou území a hospodářskými zájmy, společnou tvorbou životního prostředí atd.). V moderní společnosti sousedství ztratilo některé ze svých původních funkcí. Stále mu však zůstávají a přibývají funkce, které nejsou většinou jasně institucionalizované, ale mohou se v praktickém životě ukázat jako důležité a potřebné.*“ [Schmeidler 2001: 142]

Samotný pocit sounáležitosti může mít svůj pozitivní vliv. Dochází ke snižování stresu a strachu a zároveň zvyšuje psychickou pohodu a spokojenost. Dále dochází ke zvyšování kvality života v sousedství, snižování kriminality a dalších rušivých prvků, které ovlivňují každodenní žití. „*Ve skutečnosti, pokud existuje město, existuje definované území, které má smysl nejen proto, že tvoří kontext ve kterém se tyto vztahy rozvíjejí, ale také proto, že obyvatelé rozvíjejí vazby a přílohy k místům a ztotožňují se s běžnými mýty a symboly*“. [Colombo, Mosso, De Piccoli 2001: 459].

Často zde také dochází ke kritice tradičního pohledu na město v podání Tönniese. Talen například bere město jako příležitost pro budování komunit a sousedských vztahů. „*Městský design nemusí deterministicky budovat smysl pro komunitu. Nicméně nejen sdružováním lidí na základě uspořádání ulice a zajištění veřejných prostor, ale ono může stimulovat další faktory, které vytvářejí smysl pro komunitu a její způsob bydlení.*“ [Talen 1999: 1372]. Místní komunitu tak můžeme chápat jako určitý sociální systém. Komunita tak může být považována za funkční samostatnou jednotku, kde „*zboží a služby jsou poskytovány a spotřebovávány, dále jsou vytvářeny a udržovány mezilidské vztahy, je sdílána účast na činnostech a okolnosti místního života jsou společné*“. [Chaskin 1997: 529].

S tím, že rozdělení tradičních sociologů je v této oblasti neúplné, a chybějící se dnes shoduje většina výzkumů, které se zabývají společným bydlením. Mezi výzkumy, kteří tyto tradiční výzkumy kritizují patří práce Larsena, Jakobsena, Sandstedta, Westina nebo Törnqvista.¹ Ukazuje se, že dřívější škály jsou na rozdělení společného bydlení nedostačující a ukazuje se, že je nutné tuto formulaci upřesnit.

---

¹Larsen, Jakobsen. Alternativní bydlení v Dánském cohousingu. 2019. Sandstedt, Westin. Za Švédským cohousingem. 2015. Törnqvist. Společné soužití v individuální formě. 2019.

2. Komunitní bydlení

Tato kapitola uvádí základní rysy a myšlenky, na kterých vznikly projekty společného a cohousingového bydlení. Ukazuje jejich vývoj a základní principy, na kterých byly základy tohoto stylu bydlení postaveny. Právě formování komunitního bydlení, ať už u nás, či ve světě, vytvořilo cohousing tak, jak je známý dnes a jak ho budeme popisovat v následující kapitole.

„Pokud mluvíme o komunitním a kolektivním bydlení, tedy bydlení založeném na sdílení prostoru a vybavení nerodinnými členy širší komunity, je třeba si uvědomit, že takové bydlení bylo po velkou část historie zcela běžné a přirozené a že dnešní bydlení, skutečnost, že bydlíme v uzavřených a plně vybavených individuálních bytech, je specifickou věcí naší doby; je to výsledek městské kultury a není starší než 200 let.“ [Kužvartová 2014: 1].

V dnešní době se bydlení v komunitě v České republice chápe jako okrajový a možná až extrémní způsob bydlení. Samozřejmostí se pro nás stalo mít vlastní byt, či rodinný dům. Samotné komunitní, sdílené bydlení se udržuje spíše spontánně tam, kde chybí dostatečné materiální prostředky. Jedná se tak o nízkopříjmové skupiny osob, o studenty, a nebo například o lidi v důchodovém věku. Je podstatné zdůraznit, že například v severských zemích jsou, díky tamnější historii, projekty společného bydlení běžnou součástí společnosti již posledních 70 let.

„Charakteristickým rysem komunálního bydlení nebo komunitního bydlení je to, že lidé nejsou nutně spřaženi s rodinným nebo manželským vztahem. Sdílené bydliště je víceméně důvěrně organizovaným způsobem, s oběma společnými prostory pro sociální interakci i soukromými oblastmi. Současný výzkum ukazuje, že různé formy komunálního bydlení mají rostoucí trend v mnoha západních společnostech, zejména u mladých lidí v městských regionech. [Törnqvist 2019: 900]

S pojmem kolektivního bydlení se dnes můžeme setkat v souvislosti s cohousingem. Představuje volbu materiálně zajištěných rodin a jednotlivců, kteří by, kdyby chtěli, dosáhli na standardní bydlení, z určitých důvodů se však rozhodli pro sdílení a společný život v širší

komunitě. Jde tedy o osobní rozhodnutí, nikoli o řešení zvolené kvůli nedostatku materiálních prostředků. Přesto, jak uvádí Koyabe, tak „*schopnost přejít do cohousingu znamená spoustu tvrdé práce. Chcete-li vytvořit skupinu, napište a program, najděte pozemek nebo bytovou společnost, se kterou budete spolupracovat, zapojte architekty a stavitele, přesvědčte banky a další finanční subjekty do projektu. To a nabírání nových lidí do projektu vyžaduje spoustu úsilí. To také vyžaduje obrovskou sílu a znalosti počáteční skupiny pro řízení procesu v dialogu s developerem, architekty, finančníky, obcemi a dodavateli.*“ [Koyabe 1994: 6]

Těmito věcmi se cohousing velmi významně liší od toho, jakým způsobem bylo kolektivní bydlení vnímáno u nás v meziválečných letech a za dob socialismu. Levicoví architekti tehdy velmi zformovali způsob našeho vnímání společného bydlení na dlouhá léta dopředu. Tehdy existovala bytová nouze, která se ještě prohloubila s příchodem hospodářské krize. Ve dvacátých letech se objevil funkcionalismus v architektuře a s ním přesvědčení, že se architektura musí očistit od nadbytečných složek, nesouvisejících bezprostředně s funkcí stavby, a že *technický pokrok představuje zásadní sílu využitelnou pro vytvoření spravedlivější společnosti.* „*Program architektů obsahoval požadavek důstojného bydlení pro všechny, jehož se mělo dosáhnout racionálními metodami. Hannes Meyer mluvil o „vědeckém humanismu“ architektury, snaže o naplnění potřeb a tužeb každého člověka.* [Kunžvartová 2014: 1]. V důsledku různých změn procesů a industrializace a vývoje společnosti se zdálo, že tento sociální směr funkcionalistické architektury je možné vhodně realizovat.

„*Co se týče úspor a výhod, které přináší společně sdílené vybavení, předcházejí kolektivním domům britské boarding houses a americké apartment hotels, v podstatě penziony pro trvalý pobyt s centrálními kuchyněmi, kde se domácí práce a další služby obstarávaly způsobem běžným v hotelích*“ [Kunžvartová 2014: 2]. Tento způsob bydlení již obsahuje základní prvky cohousingového bydlení. Přesto se určité základní principy od klasického bydlení odlišovaly. Jak uvádí Kunžvartová, tento „*způsob bydlení si volily majetné vrstvy především od počátku 20. století, mimo jiné kvůli dobovému požadavku odděleného ubytování služebnictva a kvůli možnosti zařizování domů technickými novinkami pro větší*

pohodlí obyvatel.“ [Kunžvartová 2014: 2]. V rámci vývoje společnosti se naskytly další výhody, mezi něž patřilo například menší zapojení žen do domácnosti a starostí o děti. V rámci institucionalizace měly být tyto povinnosti převedeny do institucí. Měly se tím vyřešit problémy pracujících žen. V rámci feministického myšlení světa byla velmi vítána představa výchovy specialisty se vzděláním. Tuto představu sdíleli i funkcionalističtí architekti, neboť se předpokládalo, že by se předešlo problémům mezi rodiči a dětmi.

„Sociálně orientovaná architektura je totiž postavena na myšlence, že kvalita a uspořádání prostoru působí na chování lidí a mohou přispět k zlepšení mezilidských vztahů a k humanizaci společnosti. Je proto důležité zkoumat účinky mikroekologických prvků na sociální procesy a zejména na povahu lidské interakce a komunikace.“ [Musil 1971: 11]. Tradiční funkcionalističtí architekti byli nakloněni myšlence společného bydlení. Základním předpokladem zde byl individualistický vývoj společnosti a s ním předpoklad postupného rozpadu tradiční rodiny. Tento předpoklad nastával především u nižších vrstev společnosti a u lidí ve větších městech. Tento předpoklad dával architektům možnost vytvořit specifický typ bydlení se samostatnými byty pro jednotlivce, které by zároveň měly společná zařízení jako jesle, školky, školy, dětské kroužky a podobně. Docházelo zde mezi jednotlivými návrhy k častým rozporům, zejména v oblasti osobního prostoru. Například *„sovětský architekt Mojsej Ginzburg, autor známého kolektivního domu Narkomfin v Moskvě (1928-1929), si uvědomoval obtíže přechodu z klasického bytu do individuální obytné buňky kolektivního domu, vypracoval sérii obytných jednotek umožňujících postupný přechod od rodinného bytu až k individuálnímu pokoji bez kuchyně.“* [Kunžvartová 2014: 3].

Tento způsob bydlení nebyl ničím novým. Návrhy společných staveb se objevují již od počátku 19. století. Typickým příkladem je myšlenka Charlese Fouriera, který navrhoval vytvořit velké obytné stavby, skoro až malá města až pro 2000 obyvatel. Jeho myšlenka spočívala ve vytvoření komunit, například zemědělských, které by byly založeny na utopistických základech rovnostářství a společného užívání všech prostorů a plodin.

Oproti myšlence Fouriera se socialističtí architekti obraceli spíše směrem vertikálního rozložení svých staveb určených ke kolektivnímu bydlení. Mělo tak dojít ke snížení nákladů a zároveň dostatečnému vytvoření zelené plochy. Hlavní myšlenkou bylo, aby se překonala zaběhnutá ideologie, které předurčovala jako ideální způsob bydlení vlastní dům či byt.

„Taková výstavba byla ve všech ohledech mnohem náročnější než industrializovaná výstavba obytných bloků pro stovky obyvatel. Existence masy špatně bydlících a nebydlících tak podle architektů vyžadovala stavění „obytných kombinátů“, jak se také někdy kolektivní domy nazývaly, z veřejných prostředků, s minimálními obytnými buňkami a komplexním společným vybavením: centrální kuchyní a společnou jídelnou, centrální prádelnou, knihovnou, čítárnami, klubovny a salónek, tělocvičnou, bazénem a dětskými zařízeními.“
[Kunžvartová 2014: 4].

V dnešní době však komunální život nejen odráží trendy městského bydlení, ekopolitické povědomí a výzvy stárnoucí populace, ale také to odráží různé tváře individualizace a posuny v oblasti důvěrných vztahů. Jeho výhodou je rozšiřující se řada vztahů, které se vyvíjejí a na kterých záleží lidí, částečně v důsledku transformace rodinných vzorů.

2.1. Kolektivní bydlení u nás

Přestože k samotné diskusi ohledně kolektivního bydlení docházelo velmi často a tudíž její postavení v diskusi architektů mělo své významné místo, tak k samotným realizacím docházelo velmi zřídka. V Československu byly postaveny dva kolektivní domy, přičemž oba po druhé světové válce. Jeden ve Zlíně a druhý v Litvínově. Oba tyto domy vznikly z projektů průmyslových podniků a měly sloužit jejím zaměstnancům.

„Jako první byl dokončen zlínský kolektivní dům, stavěný mezi lety 1948-1951 pro zaměstnance národního podniku Svit. Návrh vypracoval architekt Jiří Voženílek, bývalý člen Pokrokové architektonické skupiny (PAS), která ve 30. letech plamenně obhajovala kolektivní bydlení. Voženílek se při koncipování zlínského kolektivního domu otevřeně k inspiraci švédským bydlením. Švédsko navštívil spolu s dalšími zlínskými architekty v roce 1947.“ [Kunžvartová 2014: 4].

Švédsko je pokládáno za zakladatele tohoto stylu bydlení. Již počátkem 20. století zde začali vznikat projekty tzv. kolektivismu. Podobně jako u nás bylo původní myšlenkou bydlení pro společenské masy. Stavby však obsadili specifické skupiny osob, a tak až do druhé světové války nevznikaly žádné další projekty kolektivismu. K většímu rozvoji došlo až po druhé světové válce, kdy začala být výstavba ve Švédsku řízena státními firmami.

V těchto projektech se již začínaly objevovat typické projevy cohousingu, přesto však šlo spíše o klasické rodinné byty, které měly součástí služeb například rozvoz jídla ke dveřím, společnou prádelnu a společné místnosti pro záliby a dílny.

„Takové společné vybavení nabízel například stockholmský projekt Marienberg navržený architektem Svenem Ivarsem Lindem a dokončený v roce 1944, který čeští architekti navštívili.“ [Kunžvartová 2014: 6]. Dle výpovědi českých architektů se zde jednalo především o lidi ze středně bohatých a bohatších vrstev obyvatelstva.

Právě ve Švédsku se inspirovali i architekti kolektivního domu v Litvínově a také tento dům nabízel lidem vymoženosti jako donášku jídel, praní prádla, centrální úklid a podobně. Bohužel se jak u litvínovského domu, tak u domu ve Zlíně ukázalo, že potřeby a přání obyvatel se míjí s představami a plány architektů. Kunžvartová uvádí, že *„především společné jídelny zamýšlené pro každodenní využívání všemi obyvateli koldomů se ukázaly jako značně*

naddimenzované. Částečně kvůli nedostatečné kvalitě pokrmů a jejich relativně vysoké ceně se rodiny stravovaly nejčastěji individuálně, doma. Donáška jídel a základních potravin byla v litvínovském koldomě pro malý zájem velice záhy zrušena.“ [Kunžvartová 2014: 6]. Došlo tak k tomu, že různé společné prostory a služby bylo nutné postupem času otevřít širší veřejnosti, aby zde bylo možné provoz domu uživit. V tomto důsledku, tak došlo k interpretaci, že kolektivní bydlení nemá budoucnost, neboť obyvatelé o tento způsob bydlení nemají zájem. V tomto důsledku tak došlo k chápání i ve veřejném mínění k podobnému chápání kolektivního bydlení. Došlo tedy k odsunutí tohoto tématu jak z hlediska veřejnosti, tak z hlediska státního aparátu. Blíže se těmto problémům ve svých výzkumech věnuje Kunžvartová či Daňková.² V těchto výzkumech jsou detailně popsány konflikty mezi obyvateli, jejich pohled na výhody a nevýhody domu. A to jak z hlediska společenského vyžití, trávení volného času, tak i z hlediska možnosti vzniku komunit a bližších sousedských vztahů.

I přes určité negativní projevy vůči těmto projektům, je třeba zdůraznit, že tyto kolektivní domy dokázaly v první fázi vytvořit fungující komunitní soužití, kdy se všichni mezi sebou znali. Dle vzpomínek z dokumentu *11 pater ideálů* vzniklo mezi lidmi přátelství. Jelikož však docházelo k časté výměně obyvatel došlo postupem času k rozpadu těchto komunitních vztahů.

I přes neúspěch ve výstavbě těchto kolektivních domů a nepřízeň ze strany státu a veřejnosti docházelo ke vzniku dalších projektů kolektivního bydlení. Začaly zde vznikat domy hotelového typu, které fungovaly na principech většího otevření vůči veřejnosti a zároveň se snažily reagovat na negativa z kolektivních domů ve Zlíně a Litvínově. V rámci těchto domů se myslelo i na bydlení starších lidí a tímto směrem byla většina těchto projektů zamýšlena. Byly zde výhody ve společné péči o domácnost a také se redukoval pocit osamělosti.

---

² Daňková. Kolektivní dům v Litvínově v letech 1945-1950.2014. Kunžvartová. Kolektivní bydlení v 2. polovině 20. století. K realizovaným domům v Československu.2012.

Všechny tyto pokusy ukázaly, že je nutné, aby se na vývoji vždy podíleli budoucí obyvatelé, aby bylo možné plně naplnit jejich představy a aby společné bydlení fungovalo. *„Jedinec nemůže být pojímán pouze jako pasivní recipient ‚faktů‘, byť vědeckých, dostávaných shora, nýbrž musí být uznán především jako aktivní subjekt transformace svého uvědomění. Čeho bylo skutečně zapotřebí, nebyly manifesty a programy vytyčované v zájmu mas, nýbrž aktivní dialog s lidmi a mezi lidmi“* [Dluhoš, Teige 1995: 1-2].

Přestože se může zdát neuvěřitelné, že by nás v současnosti někdo nutil žít v kolektivních domech, tak myšlenka kolektivního bydlení a s ním spojeného cohousingu zůstává inspirací i v dnešní době. A to zejména v oblasti sociálního rozměru, kdy nezáleží na výši příjmů a na společenském postavení, ale pouze na tom, že každý má právo na kvalitní bydlení. A právě určitou inspirací, či následným vývojem tohoto typu bydlení se zabývá tento výzkum projektu Bydlinská zahrádka.

3. Cohousing

3.1. Intencionální komunity

V sociologické literatuře se můžeme setkat s mnoha pojmy - cohousing, bytové družstvo, ekovesnice, komunální bydlení apod. Pro lepší pochopení tématu intencionálních komunit se bude následující kapitola zabývat jejich rozdíly a rozlišením. Jednotlivé komunity mohou být rozlišeny dle rozdílných aktérů (náboženské, státní, rezidenční apod.) a mohou se vyskytovat na různých místech.

Pojem intencionálních neboli vědomých komunit je definován různými způsoby. Melzer jej definuje jako „skupiny lidí, kteří spolu žijí s určitým společným záměrem a s vizí lepšího života pro sebe a své děti“ [Melzer 2010]. Mezi intencionální komunity zahrnuje komuny, cohousing, ekovesnice a kibucy. Fromm pak definuje intencionální komunitu jako „nový residenční objekt, který disponuje společným zařízením“ [Fromm 1991]. Tato definice je však paradoxně velmi široce a zároveň velmi úzce zaměřena, neboť by do ní šlo zahrnout jakýkoliv objekt se společnou místností, ale zároveň by do něj nezapadala například bytová družstva. Podle Mulder, Constanza a Ericksona jsou intencionální komunitami nazývány „takové komunity, které byly záměrně naplánovány s cílem zvýšit kvalitu života jeho obyvatel díky vyvážení zájmů o mezilidské vztahy (sociální kapitál), osobní růst a vývoj (lidský kapitál), spojení s přírodou (přírodní kapitál) a potřebou fyzického životního minima (stavební kapitál a příjem)“. [Mulder, Costanza, Erickson 2006]. Tato definice je velmi podobná i celosvětově uznávané definici cohousingu od cohousingové asociace, a tudíž ji budu používat i ve své práci.

Mezi intencionální komunity můžeme zařadit cohousing, ekovesnice, komuny, bytová družstva, kolektivní domy či kolaborativní bydlení [Vestbro, Horrelli 2012].

Co se týče samotného cohousingu, tak ten je v posledním výzkumech nejčastěji definován jako bydlení se společnými prostory a sdíleným vybavením. Trochu širší definici nabízí Vestbro, který cohousing definuje jako „obytné jednotky se soukromými byty a společnými prostory, centrální kuchyní a jídelnou, kde obyvatelé nejsou členění do speciálních

kategorií.“ [Vestbro 2000: 1-2]. Vestbro také uvádí společně s cohousingem termín spolupracující bydlení, které je zaměřeno na spolupráci mezi obyvateli, což je případ, který je často zmiňován v naší případová studii.

Melzer pak pro cohousing uvádí jeden zásadní aspekt, který cohousing odlišuje od jiných typů vědomých komunit. Cohousing má velmi blízký vztah k širší společnosti. Oproti jiným komunitám, které jsou často uzavřeny do sebe, se cohousing v tomto smyslu odchyluje od tradičního pojetí komunit, a naopak se snaží o zapojení do majoritní společnosti. *„Cohousing tak nemá být považován za alternativní směr na poli bydlení, ale jako samozřejmá mainstreamová volba vhodná pro většinu lidí“.* [Melzer 2011: 12].

3.2. Způsob života

Hlavní ideou cohousingu je vybudovat blízké sousedské společenství, které stimuluje sousedské vztahy a podporuje komunitní prostředí, přičemž respektuje nezávislost každého jedince a jeho soukromý prostor. Promyšlené architektonické uspořádání má napomáhat vytváření a udržování sousedských vztahů. Každá jednotka obsahuje soukromé a polo-soukromé prostory a také vnitřní a vnější společenské prostory, a tedy kombinuje výhody autonomního soukromého prostoru bytu a společně sdílených veřejných prostor, zejména v podobě tzv. kolektivního domu. Podoba obydlí a procesy fungující v cohousingu podporují spolupracující životní styl.

Klíčem sdílení je také nižší spotřeba energie. A to jak sociální, tak ekologické a ekonomické. Minulé i současné švédské zkušenosti s cohousingem ukázaly, že nabízí jedinečné možnosti budování společného designu, poznávání se během procesu plánování a rozvíjení sociální kapitál společně. Podle sdílení zařízení, práce a nápadů ti, kteří mají nízké příjmy, mohou žít bohatý život. [Vestbro 2012]. *„Cohousing mohl být v budoucnu jednou z odpovědí na otázku bydlení. Nejprve však musí být odstraněno mnoho překážek“.* [Blomberg, Kärnekull 2019: 5].

Všechny cohousingové komunity si osvojily nehierarchickou sociální strukturu, která redukuje bariéry v sociální interakci [Williams 2005: 205]. Všichni obyvatelé se účastní rozhodovacího procesu od začátku tvoření společných prostor, náboru nových obyvatel, obvykle na základě konsenzuálního rozhodovacího procesu. Jsou rovněž zodpovědní za chod a udržování vnitřních a vnějších společných prostranství. Jednou z hlavních náplní komunitního života v cohousingu jsou kolektivně organizované akce ve společných prostorách, zejména v komunitním domě. Může se jednat o společné večere několikrát týdně, organizace oslav, kulturní program nebo pořádání víkendových brigád. Tyto pravidelné aktivity přispívají k větší sociální interakci mezi sousedy a pomáhají formovat silnější sociální síť [Bamford 2001: 3].

Často ovšem jsou tyto aktivity a prostory otevřeny také pro širší místní komunitu. Jak poznamenává Jo Williams, tímto podporují „větší integraci a rozvoj komunity v širší oblasti, na rozdíl od gated communities, kde jsou jejich obyvatelé exkludováni z širší komunity.“ [Williams 2005: 201].

Přestože většina cohousingů zohledňuje environmentální hledisko v průběhu tvoření projektů i pozdějšího užívání, jako například užívání ekologických stavebních materiálů, dobrá izolace domů, solární panely, kompostování, recyklace odpadů, hlavní důraz je kladen na podporu pozitivních sousedských vztahů a komunitní život.

Hlavním rozlišovacím znakem cohousingu je vědomý závazek jeho obyvatel k životu v komunitě. Vzhledem k této intencionalitě a vysoké frekvenci interakcí obyvatelé budují vůči sobě důvěru nezbytnou k nabízení a přijímání vzájemné pomoci. Ta může mít podobu sdílení jízdy autem, péče o děti nebo společného zařizování různých pochůzek. Spolupráce zpravidla začíná mezi sousedy, kteří se znají z častých sdílených aktivit jako péče o společnou zahradu či připravování komunitních jídel. Značný prostor je dáván také různým neformálním zájmovým klubům.

Většina cohousingů má explicitně formulován požadavek na to, kolik času je vyžadováno pro komunitní práci po každém obyvateli. To má podporovat pocit zodpovědnosti

a příslušnosti ke komunitě, zároveň také zajišťuje možnost nezaměstnaným členům být produktivní a udržovat si důležité pracovní dovednosti díky komunitní práci.

Cohousingový styl bydlení v sobě zahrnuje tři zásadní rozdíly, které jej odlišují od jiných typů intencionálních komunit – odmítnutí jednotící ideologie, absence sociální hierarchie a nesdílení finančních prostředků. Cohousingové skupiny se nezaměřují na specifické typy lidí nebo skupiny s konkrétním světovým názorem a nezastávají žádnou jinou ideologii než touhu po praktičtějším a sociálně vlídném prostředí. [McCamant, Durrett 1994].

Tento typ sousedství se většinou skládá z osmnácti až šestatřicet bytových jednotek. Jednotky jsou nejčastěji spojenými nebo samostatně stojícími rodinnými domy, které jsou nasměrovány proti sobě podél jedné nebo více pěších ulic nebo jsou seskupeny kolem společné zeleně. Díky seskupování jednotlivých domů je zachován větší otevřený prostor pro společné sdílení. Přední vchod do každé domácnosti obvykle skýtá výhled na společný prostor a všechny automobily bývají odsunuty na parkoviště na okraji pozemku. Domy v cohousingu tedy postrádají typické příměstské garáže a příjezdové cesty.

Podle McCamant a Durretta [1994] se cohousing vyznačuje několika dalšími charakteristickými znaky, které odlišují tuto formu od jiných forem kolektivního bydlení.

Dalším odlišujícím znakem cohousingu, jak je definován, je fyzické rozvržení a orientace okolí budov podporující vytváření „komunitního ducha“. Návrh sousedství zaměřený na pěší propustnost mezi domy poskytuje mnoho příležitostí pro neformální setkání sousedů. Cohousingová společenství mají navíc velké společenské domy, které poskytují prostor pro plánovaná i spontánní sociální setkávání, jako jsou oslavy, zájmové kroužky, sledování filmů nebo obchodní jednání [Williams 2005].

Budoucí členové se aktivně nebo méně aktivně účastní na plánování projektu spolubydlení. Mohou se zapojit do projektování domů a jeho okolí a sami se podílet na tvorbě prostředí. Optimální počet účastníků se uvádí asi 50 lidí [Williams 2005: 203]. Již v této fázi dochází k navazování vztahů mezi členy, dochází k lepšímu vzájemnému poznávání a připravují na společné soužití. Tato spoluúčast na rozhodovacích procesech probíhá nejen

v počátečních fázích, ale i v pozdějších stádiích života komunity. Provoz společenství podléhá pravidlům, která si obyvatelé sami určí a schválí. Zodpovědnost za správu a chod komunity tedy zůstává plně v rukou obyvatel.

Atraktivním prvkem pro členy formující se komunity je možnost podílet se na plánování a vývoji obytných jednotek a celkového společenství. Budoucí členové si cení zejména příležitost k vytvoření vlastního ideálního susedství a sdílení svých hodnot s podobně smýšlejícími jedinci. Účast budoucích obyvatel na plánování a vývoji své komunity je důležitým jednotícím prvkem pro pozdější fungování cohousingu. Přestože existuje několik nezávislých developerů, tvořících cohousingové projekty, mnohem častěji se na plánování a rozvoji nemovitosti podílí samotná základní skupina osob. Podle Garciana [2011: 172] u cohousingových komunit vytvářených nebo řízených externími developery, kteří shromažďují potenciální zájemce až v pozdějších fázích projektu, existuje větší pravděpodobnost, že finální komunita bude naplánována bez výraznější účasti budoucích obyvatel. Pro „cohousingové puristy“ jsou takto řízené projekty pouze „inspirované cohousingem“, ne však cohousing v pravém slova smyslu.

Opačný trend však ve své práci zabývající se budoucností amerického cohousingu vyzorovala autorka Jo Williams. Říká, že donedávna byl cohousing určen pouze pro okrajový segment trhu s nemovitostmi, zejména kvůli tomu, že projekty bývaly povětšinou řízeny jeho obyvateli. Čas, peníze a úsilí nutné investovat do takového projektu, spolu se souvisejícími riziky, měly za výsledek velmi omezený zájem trhu. Dalšími odrazujícími faktory jsou délka vývoje cohousingového projektu, jež trvá minimálně pět let, příliš vysoká cena projektu nebo také vysoké procento zájemců-odpadlíků ve vývojové fázi. Na americkém trhu se však začínají objevovat nové vývojové modely, které snižují rizika, náklady a účast zúčastněných obyvatel. Konkrétně jde o partnerské, spekulativní a rekonstrukční modely [Williams 2008: 270].

Poměrně novým způsobem formování cohousingových komunit je tak zvané „strhávání plotů“ v již existujících konvenčních susedstvích. Jedná se o proces, ve kterém se stávající susedé domluví na vytvoření kolektivně přístupných prostorů a společném převzetí odpovědnosti za jejich řízení a údržbu. Kolektivním domem se může stát společně zakoupená část nemovitostí, určená k setkávání nově vytvořené susedské komunity. Podle Williams

objevení se takovýchto nových vývojových modelů umožnilo cohousingu lepší pozici pro vstup na širší trh. Počet domácností žijících v rekonstruovaných komunitách se za posledních 10 let ztrojnásobil a počet partnerských projektů vzrostl téměř čtyřnásobně. Zároveň se zvýšil rozsah a rozmanitost trhu. Prodejní cena nemovitostí v cohousingovém společenství je vyšší než tržní průměr, což naznačuje, že se cohousing stává žádoucím místem k životu. Také developéři, architekti a realitní kanceláře spatřují v cohousingu tržní potenciál a poskytují pomocné realizační služby.

Jak popisují McCamant s Duretem [1994], cohousing spojuje prvky autonomního soukromého obydlí s výhodami komunitního života. Architektonické uspořádání obytných celků má pozitivně přispívat k vytváření komunitního života a zároveň zanechávat dostatek prostoru pro soukromé aktivity jedince. Členy cohousingu mohou být jak rodiny s dětmi, bezdětné páry, tak i jednotlivci. Obyvatelé jsou vlastníky domů či bytů, které si sami standardně vybavují dle vlastních potřeb. Zároveň mohou sdílet společné prostory, jak venkovní, např. zahrada, hřiště, terasa, tak i vnitřní – především komunitní dům. Ten zahrnuje především společnou jídelnu s kuchyní, které slouží k pravidelnému setkávání obyvatel u formálních i neformálních příležitostí. Sdílené prostory jsou projektovány tak, aby vyhovovaly každodennímu užívání celé komunity a byly neoddělitelnou složkou života ve společenství.

Absence hierarchické struktury je dalším rysem tohoto stylu bydlení. Ve skupině chybí role vůdce, jenž skupinu organizuje; jednotlivé role a úkoly jsou dobrovolně zastávány samotnými členy. Schvalovací proces je založen na principu konsensu, kdy se členové snaží dojít k rozhodnutí demokratickou cestou.

Na rozdíl od jiných komunit, finanční prostředky jednotlivých členů nejsou sdílené. Každá rodina disponuje vlastními zdroji. Výdaje na společné potřeby jsou financovány všemi členy po odhlasování.

S takovými idylickými a progresivními cíli cohousing často přitahuje jedince, kteří mají zájem na poskytování komunity také pro rodiny a jednotlivce s nízkými či středními příjmy. Přestože složení obyvatel cohousingu se často různí podle zájmů, věku, náboženství a typů domácností, z hlediska socioekonomické třídy, rasy a vzdělání však jde o homogenní skupinu.

Jedním z hlavních důvodů, proč menšiny a nízkopříjmové skupiny bývají vyloučeny z bydlení v cohousingovém společenství je jeho nedostatečná cenová dostupnost.

Ačkoli cohousing poskytuje plnější a pohodlnější životní úroveň, nebývá nutně levnější pro své rezidenty. Vezmeme-li v úvahu vyšší náklady na novou, přizpůsobenou výstavbu, na rozsáhlá společná zařízení a čas strávený na požadovaných činnostech, úspory z vlastnictví bytové jednotky menší velikosti a pohodlí mohou být vůči klasickému bydlení vyváženy nebo dokonce převažovat.

Garciano však tvrdí, že přes všechny své nedostatky má cohousing enormní potenciál zlepšit kvalitu života mnoha nízko a středně příjmových obyvatel a pomoci jim překonat mezigenerační chudobu. [Garciano 2011: 175].

3.3. Společné bydlení v zahraničí

Koncepty společného bydlení v zahraničí se liší dle historického vývoje jednotlivých států a dle bytové politiky a aktuální situace. V této kapitole si představíme nejvýznamnější ukázky společně s příklady.

Nejprve se podíváme na sever Evropy odkud pocházejí jedny z prvních zmínek o společném bydlení. V rámci společného bydlení je Švédsko společně s Dánskem považováno za model ideální spolupráce. V 60. letech začaly ve Švédsku vznikat kolektivní domy, alternativní švédské modely bydlení založené na sdílení práce v domácnosti. Typizuje to švédské společné bydlení jakožto projekt, který je koncentrovaný jako bytový dům s velkým důrazem na autonomii a společenství. Počátek tohoto kolektivního bydlení však sahá až do třicátých let 20. století, kdy bylo ve Stockholmu postaveno 6 těchto velkých domů s 60 až 280 bytovými jednotkami. Tyto byty byly určeny hlavně pro svobodné ženy. Zajímavostí je, že téměř všechny tyto projekty byly financovány ze soukromých zdrojů a stát do nich zasahoval pouze minimálně.

„Na rozdíl od jiných zemí světa, například USA, švédská spolupráce projekty bydlení si obvykle pronajímá a spravuje autonomně obyvatelé ve sdružení, ale stále v komunálních zařízeních.“ [Gresleri 2015: 160].

Politika švédského sociálního zabezpečení začala pracovat s termínem společného bydlení až po roce 1980. „Využívalo se praktických zkušeností, kdy mladí lidé sdíleli velké centrální byty, starší vily či bývalé budovy institucí. Dle odhadů z roku 1980 bylo ve Švédsku pouze necelých 200 takových malých kolektivních typů bydlení. „Ve Švédsku hnutí společného bydlení v 80. letech prakticky vymřelo, když většina jeho členů si našla nové domovy a jen pár členů si našlo cestu k aktivismu zpět“ [Vestbro 2010: 20].

Vestbro také poukazuje na širší kontext, kdy „individualismus a konzumní myšlení začalo dominovat vývoji ve švédské společnosti.“ [Vestbro 2010: 21]. „V poslední době však současné společné bydlení ve Švédsku (je součástí druhé poválečné mezinárodní vlny) je podmíněna marketizací švédského bydlení od 90. let, což vedlo k různým formám držby, od

podnájem družstev a vlastnických modelů nájemců. Současné bydlení nedostatek a oligopol ve švédském stavebním sektoru znamená také vysoký stavební náklady na nové budovy, zejména ve větších centrálních lokalitách města. To vše má tendenci zpřístupňovat nové společné bydlení jen relativně dobře fungující střední třída, zatímco podpora veřejnosti je poněkud váhavá. Spojenými cíli švédského společného bydlení jsou stále komunita, pohlaví rovnost a ekologické povědomí.“ [Caldenby 1992: 60]

V současné době je ve Švédsku, dle serveru kollektivhus.nu, přibližně 50 cohousingových projektů a je zde zaregistrováno asi 2000 obyvatel, což je mnohem menší číslo než v Dánsku. Přesto dlouhá historie společného bydlení ve Švédsku ukazuje komplexní vztah politiky bydlení s trhy bydlení a sociálními hnutí. Nelze se tedy divit, že ve Švédsku se konala i první konference o společném bydlení v roce 2010. Společné bydlení ve Švédsku má úzký vztah ke švédské bytové politice. A přestože po roce 1990 byly tyto způsoby veřejného bydlení omezeny, myšlenky tohoto bydlení jsou ve švédské společnosti zakořeněny. V současné době dochází k určité renesanci společného bydlení ve Švédsku díky myšlence „dobré bydlení pro každého“. A vytváří se tak potenciál mezi společným bydlením a veřejným zájmem.

Velmi blízké Švédskému modelu je Dánsko, proto bývají obě země označovány společně jako Skandinávský model společného bydlení. Považuji však za podstatné zmínit určitá historická specifika v Dánském vývoji v této oblasti. Dánské společné bydlení je často považováno za průkopnické a relativně úspěšné. Obvykle je zmiňováno v literatuře o společném bydlení a společném bydlení obecněji a je předmětem několika případových studií (např. McCamant a Durrett 2011; Tornow 2015). Za zakladatele společného bydlení v Dánsku je považován architekt Jan Gudmand-Høyer, který v 60. letech navrhl vizi formy bydlení složené z několika jednotlivých buněk navržených tak, aby podporovaly souhru mezi společným a soukromým prostorem. Navíc v záměru naznačoval, že bydlení v tomto návrhu může zastupovat i funkce v rámci každodenního života, jako je například spolupráce mezi rodina z hlediska nákupů, hlídání dětí a vaření.

Podobně jako jinde ve světě, tak i v Dánsku lze říci, že společné bydlení přichází v několika vlnách od druhé světové války. První fáze, kterou můžeme nazvat jako

průkopnickou, začínala právě myšlenkou Gudmanda–Hoyera. Ten roku 1968 napsal výzvu k tzv. bofallesskaberu, což se mělo stát průkopníkem společenství pro společné bydlení, a zájem z řad běžných občanů byl obrovský. „*Ver příští měsíc jsme obdrželi téměř sto dopisů a spoustu hovorů od lidí, kteří této myšlence věřili a chtěli v ní žít. Bylo to ohromující, nyní najednou existovaly možnosti. Ne jedno, ale tři nebo čtyři společná bydlení. Novináři se hrnuli. Teď najednou zjistili, že téma je vysoce relevantní.*“ [Gudmand-Høyer 1984: 7].

V tomto důsledku začala postupně vznikat v Dánsku společná bydlení, která kombinovala individuální bydlení se značnými společnými prostory. V návaznosti na tento rozvoj došlo v Dánsku k událostem, které měly významný dopad na vznik komunit společného bydlení. Vznikly státní podpory pro nová bytová družstva. Důležitou součástí těchto podpor bylo, že stát se zaručoval za 80 % půjček z celkové ceny projektu a začalo tak postupně vznikat kooperativní působení jakožto základ pro nová společenství a společná bydlení. „*V dánském kontextu znamená bytové družstvo, že nemovitost je ve vlastnictví společně a že členové mají užívací právo k bytové jednotce. Ale kromě toho měsíčního poplatku si členové musí zakoupit „share“ (andel), aby získali přístup.*“ [Larsen 2019: 38].

Přestože tento přístup státní podpory byl v roce 2004 ukončen, tak ve smýšlení obyvatel je společné bydlení stále velmi populární. „*Ze 436 respondentů průzkumu mezi dánskými obyvateli společného bydlení v zimě 2016–2017 na to odpovědělo 34% společné bydlení bylo „silně pozitivní“ na jejich celkovou životní spokojenost, 45% odpověděl „obecně pozitivně“ a 10% „pozitivněji než negativně“.* [Jakobsen, Larsen 2018: 66].

Cohousing tvoří i v Dánsku stále pouze zlomek veškerého bydlení, přesto se však společné bydlení jako bofallesskaber vyvinulo v poměrně dobře zavedený a úspěšný systém alternativního bydlení v Dánsku. V současnosti bofallesskaber obecně znamená „*formu bydlení, která kombinuje jednotlivá obydlí s podstatným společným zařízením a činností zaměřenou na každodenní život. Pravidelné společné večeře, připravované a konané ve společných zařízeních se staly typickou známkou v dánském společném bydlení.*“ [Larsen 2019: 41].

Možná nejpozoruhodnějším jevem je to, že Dánské společné bydlení se nachází zejména v předměstských nebo kvazi-venkovských podmínkách. Bylo by však nesprávné z toho odvodit, že dánské společné bydlení je přímo „anti-městské“. Existují příklady komunit v městském prostředí, a další projekty městského společného bydlení jsou v různých fázích dokončení. Klíčovým důvodem pro předměstské a kvazi-venkovské umístění mnoha společných bytů komunit je cena půdy, zvláště když se o to snaží skupiny společného bydlení či prostorové formy domků rodinných nebo dvojdomků. *„Výzvy pro dánské společné bydlení jsou tak často v oblasti sociální udržitelnosti“* [Larsen 2019: 43].

Častou diskusí, která se objevuje, je to, zda jsou společná bydlení uzavřené komunity. Výzkum z roku 2014 ukazuje, že *„dánské komunity v oblasti společného bydlení jsou nebo se pravděpodobně stanou bránami komunity v doslovném smyslu. Spíše existuje riziko, že spolubydlící komunity se stanou (pokud nezůstanou) enklávami pro relativně privilegované. Většina dánských společenství pro společné bydlení jsou účelová, a tudíž se tato společenství obecně nemísí mezi lidi přímo“*. [Chiodelli, Baglione, Ruiu 2014: 33]. Přesto všechno tak forma cohousingu v Dánsku vyžaduje alespoň minimální kritické zapojení s formami vlastnických struktur a společnosti.

Celkově tak můžeme říci, že od roku 1981 dánská vláda soustavně podporuje rozvoj mnoha cohousingových komunit s novými právními předpisy a zaručenými půjčkami. Bylo vyvinuto více podpory cohousingu v oblasti pronájmu a pomoci obyvatelům s nízkými příjmy. Dnes mnoho komunit úspěšně funguje jako neziskové nájemné. Cohousing je nyní mezigenerační, přitažlivý pro nesezdané rodiče, osamělé rodiče, páry s dětmi a bez dětí. Je evidentní, že některé komunity stárnou, zatímco jiné mají tendenci přitahovat rodiny s malými dětmi. Dnes je cohousing dobře zavedená možnost bydlení v Dánsku. Nejen, že nové komunikační vazby se nadále budují, ale koncept byl také začleněn do plánů pro zcela nové oblasti rozvoje.

Pro ukázkou další formy společného bydlení se podíváme do jiné části Evropy. Nejprve do Katalánska, poté do Německa. Nejedná se zde o typické cohousingové bydlení, ale spíše o řešení možností společného bydlení v rámci přeplněných měst.

„Naším cílem je uspokojit potřebu sociálně, ekonomicky a sbírat udržitelné obytné prostory a obcházet konvenční nemovitosti trh. Pro nás je zásadní vytvářet formy kolektivního vlastnictví, které kladou zaměření na efektivní využití životního prostoru, spíše než na jeho směnnou hodnotu v kapitalistický trh. Současně chceme podporovat více společných forem života, které usnadňují vzájemné vztahy mezi sousedy a rozdělení domácích prací a potřeb péče prostřednictvím společných prostor“. [La Borda, nedatováno].

„Stavíme bydlení, abychom stavěli komunitu“ [La Borda, nedatováno].

Když v roce 2006 přišla skupina La Borda s tímto prohlášením, vyvolala ve Španělsku velkou vlnu reakcí ohledně společného bydlení. Fenomén společného bydlení, jako alternativní forma bydlení, je totiž ve Španělsku relativně novým konceptem. Tradičně je ve Španělsku systém založen na vlastnictví a soukromém pronájmu. Společné bydlení a formy příbuzného bydlení jsou však nyní aktivně zkoumány jako způsob zpochybnění dominantních struktur poskytování bydlení a také řešení širších sociálních, ekonomických, politických a ekologických problémů. Společné bydlení je nicméně ve Španělsku stále velmi okrajovou formou bydlení. Přitom v Katalánsku a zejména v oblasti Barcelony se společné bydlení stává znatelným fenoménem.

Je důležité přitom vzít v potaz, že sousedství a komunita jsou v Katalánsku důležitými pojmy již řadu let. A právě nové iniciativy bydlení v oblasti Barcelony jsou často spojeny se sousedským aktivismem a širšími společenskými cíli. Některé projekty v tomto směru byly iniciovány teprve nedávno. Nejznámějším projektem je projekt výše zmíněné skupiny La Borda, která v roce 2018 dokončila svůj projekt k nastěhování. Jedná se o šestipodlažní budovu, které obsahuje společnou kuchyň, terasu, přizpůsobivý prostor pro děti, setkávání a pro další aktivity. Budova je rozdělena na 28 bytů, většinou menší velikosti kolem 50 m².

„Relativně malé byty jsou částečně navrženy tak, aby podporovaly komunální aktivity, ale také jako podmínku stanovenou obcí zachovat jednotlivé byty (včetně podílu společných prostor) pod maximální velikostí pro sociální síť bydlení. Jednotlivé byty lze spojit do větších jednotek, pokud jsou více než dva dospělí chtějí žít společně.“ [Larsen 2019: 96]. Dle členů skupiny La Borda může být tento projekt určitým novým způsobem, jak začít v Katalánsku přemýšlet o vztazích a bydlení.

Jak jsem říkal na začátku kapitoly, společné bydlení dorazilo do Katalánska teprve nedávno a je tedy stále velmi novým fenoménem. Přesto jsou projekty společného bydlení velmi aktivně podporovány samosprávou města Barcelona. To je jeden z hlavních důvodů, proč je rozvoj společného bydlení právě v této oblasti tak intenzivně rozvíjen. Aktivisté v oblasti společného bydlení však nadále zdůrazňují, že jejich místní boj o společné bydlení je zakotven v sociální oblasti v těchto bodech: hnutí, sousedství a město.

Jsou města, kde se otázka společného bydlení stále více diskutuje z hlediska řešení bytové krize. Samotné Německo není považováno za úplnou velmoc z hlediska společného bydlení. Přesto je otázka společného bydlení v poslední době stále více diskutována. *„V červnu 2018 vyrazilo do ulic Hamburku více než 8000 lidí v rámci demonstrace proti rostoucím cenám nájmu a bytové krizi.“* [Scheller 2018 :66]. Dostupné bydlení se tak stává velmi palčivým tématem posledních let.

S odkazem na širší diskusi o společném bydlení a udržitelném městě v této práci, se tato kapitola zabývá situací u našich nejbližších sousedů v Německu. Dnes najdeme více než 3000 společných bytových projektů v Německu a pojmy a postupy kolektivně sdílených domů a komunity mají dlouhou historii. Od počátku dvacátých let 20. století je předním městem v tomto vývoji Hamburk, který také skrývá mnoho stop po minulých pohybech bydlení. Cílem této části textu není analyzovat celý historický vývoj společného bydlení v Německu, ale pouze ukázat si prvky společného bydlení v Německu, které nám následně mohou být nápomocné při analýze našeho výzkumu.

„Různé projekty společného bydlení, jakož i související formy vlastnictví a politické programy, které dnes najdeme v Německu, lze chápat jako historickou sedimentaci historických fází vývoje.“ [Scheller 2018: 78]. Projekty společného bydlení však nelze jednoduše považovat za reakce na sociodemografické a sociopolitické konkrétní okolnosti jejich konkrétního času. Je spíše třeba na ně pohlížet jako na výsledky neustálých a pokračujících bojů zdola nahoru a nalezení dostupného a důstojného bydlení v rámci kapitalistických principů. I dnes, kdy se společné bydlení stává lukrativním segmentem trhu, tak většina skupin pro společné bydlení volí pro sebe nespekulativní formu vlastnictví pro své projekty. Rostoucí počet těchto projektů pro společné bydlení začíná vytvářet v Německu nový trend, který by se opět mohl stát boomem a mohl by posunout diskurs směrem ke spolupráci, vzájemné pomoci a solidaritě.

Právě Hamburk se stal, v důsledku řešení bytové krize, vedoucím městem v průniku městských sociálních hnutí a městského práva společného bydlení. Zdůrazňuje se potřeba alternativních řešení problému bytové krize a společné bydlení mezi tato alternativní bydlení jednoznačně patří. *„Alternativní přístupy jsou integrovány do projektu participativního plánování. Bohužel však takováto spolupráce zůstává spíše výjimkou než pravidlem.“* [Scheller 2018: 79].

Celkově tak lze v Německu pozorovat zvýšený zájem o společné bydlení v důsledku konstantního tlaku na řešení bytové krize. Společné bydlení se zde tak proměnilo na politický nástroj organizovaný dle principů neoliberálního urbanismu. Oproti skandinávským státům tak v Německu dochází k vývoji, kdy kapitalistický trh začíná produkovat společné bydlení, jakožto důsledek bytové krize, a ne jako přirozený či historický vývoj z hlediska pohybu obyvatelstva.

Pokud bychom měli celkově rozdělit koncepty společného bydlení, tak bychom vytvořili typ skandinávského bydlení, kde lidé vyhledávají tento způsob života z hlediska svých postojů. A druhý pohled, kde je společné bydlení řešením nedostatku bytů a krize bydlení. Samozřejmě je nutné brát specifika jednotlivých států a jejich bytové politiky. Každý stát je ovlivněn svým historickým vývojem a má jiné potřeby, nicméně my si v této práci vystačíme s takto základním a jednoduchým rozdělením, které bude pro naši analýzu dostačující.

4. Metodologie

Jak jsem již v počátku textu představoval, tak mou případovou studii je komunitní projekt Bydlinská zahrádka (dříve zvaná Těšíkovská bydlina). Při svém výzkumu jsem kombinoval metodiku pozorování, polostrukturovaných rozhovorů, vyprávění a v závěru také společné diskuse. Všechny tyto situace proběhly během tří prodloužených víkendů, které jsem na místě strávil. Nejprve jsem začal vyprávěním, kdy jsem si nechal od zakladatelů komunity vyprávět příběh o vzniku této komunity, jejích proměnách a jejím současném stavu. První víkend jsme také prošli celý cohousingový areál a vznikly z něj také dvě mapky a fotografie, které lze vidět v příloze.

Druhý víkend byl věnován pozorování. Pozoroval jsem každotýdenní schůzku kolektivu, jejich společné aktivity, společnou práci i odpočinek. Zde jsem se dopustil jedné výzkumné chyby. Původní plán být nezúčastněným pozorovatelem jsem porušil při pracovní pomoci v lese a na zahrádce. Při zpětném hodnocení je nutné poznamenat, že tyto společné aktivity částečně můj pohled na komunitu ovlivnily a patrně se i promítly v poslední fázi výzkumu při třetím víkendu.

Poslední víkend byly na řadě rozhovory, které probíhaly polostrukturovaně. Co se týče samotného výběru respondentů, tak zde byly provedeny rozhovory se všemi obyvateli, mimo děti pod 15 let. A dále také se dvěma bývalými obyvateli, kteří z cohousingu odešli před jedním rokem (tj. roku 2019). Celkem tedy bylo provedeno 10 hloubkových rozhovorů, z nichž každý trval 45–60 minut. Právě při těchto rozhovorech pak byl vidět rozdíl v tom, že jsem se minulý víkend stal na částečnou dobu členem komunity. Za jednoznačnou výhodu v tomto směru mohu označit větší otevřenost respondentů vůči mé osobě a cítil jsem i větší důvěru z jejich strany. Pro mě osobně, však bylo mnohem těžší udržet se v roli výzkumníka a pokládat i méně příjemné otázky. Na závěr třetího víkendu jsme poté provedli závěrečnou diskusi se všemi zúčastněnými. Zde jsem byl překvapen, že názory jedinců a jejich příspěvky se nelišily od jejich odpovědí v rozhovorech. Často se počítá s tím, že jedinci jsou ve skupině méně otevření než mezi čtyřma očima. Což se zde nepotvrdilo.

Tolik do úvodu metodologické části a nyní přejdu k představení jednotlivých obyvatel Těšíkovské bydliny.

5. Cohousing Bydlinská zahrádka

Tato kapitola se věnuje popisu vzniku a základním informacím o projektu cohousingu Bydlinská zahrádka. Ukazuje záměry vzniku a také prvotní uspořádání objektu.

5.1. Vznik projektu

Komunitní projekt Bydlinská zahrádka (dříve Těšíkovská bydlina) se nachází v Olomouckém kraji u obce Těšíkov v blízkosti chatové oblasti. Objekt se skládá z jedné velké budovy, která obsahuje čtyři bytové jednotky a společenské místnosti a jedné obytné chaty. Součástí objektu jsou rovněž velké rozlehlé pozemky, které se skládají ze zemědělských pozemků, lesa a prostorů pro společenské aktivity. Současně zde bydlí tři rodiny, z nichž dvě bydlí v bytových jednotkách a jedna v blízké chatce. V původním společenství zde bydlelo šest rodin, ale z nich zde zůstali už pouze zakladatelé.

Celkově by objekt měl navozovat charakter komunitního bydlení až cohousingu, což byl i prvotní záměr majitelů. Projekt původně vycházel z vícegeneračního rodinného domu. A původním záměrem, jak sami zakladatelé říkají, bylo vytvořit zde čistý cohousingový projekt.

„My jsme řešili, že jen pro nás je to hrozně velký dům, takže jsme začali hledat někoho, kdo by tu bydlel s námi, kdo by sdílel podobný myšlenky a pomáhal nám se tady o to starat. Na internetu jsem si pak našel bližší informace o cohousingu a to se nám hodně zalíbilo, takže jsme se rozhodli, že to zde zkusíme vytvořit.“ [Marek].

Začali zde tedy vytvářet čtyři bytové jednotky a hledat obyvatele s podobným stylem smýšlení. Ukázal se zde důležitý prvek, který při realizaci a přípravě projektu chyběl. A to byl participativní proces. *„Participativní procesy dokázaně vedou k efektivnějšímu řešení komunitních problémů a zlepšení zdraví komunity.“ [Lasker, Weis 2003: 21].*

Budoucí obyvatelé se totiž neúčastnili návrhu a realizace projektu, a tudíž k danému projektu neměli stejný vztah jako jeho zakladatelé, kteří sami uznávají, že to byla jedna z věcí, které udělali špatně.

„Po nějaké době jsme zjistili, že byl problém, že jsme tu byli jako první a měli už k prostoru vybudovaný vztah. Ostatní, co za námi přišli bydlet, už ten pohled na dům měli trošku jiný a neměli se tolik k práci okolo domu a samotnou péči o něj. To je věc, kterou bych určitě na počátku změnil, protože s tím už teď nemůžeme nic dělat. Každý, kdo sem k nám přijde bydlet, už bude takto poznamenan.“ [Marek].

To uvádí i ve svém textu Novotná, která říká že právě proces vznikání je jednou ze základních složek při budování společenství a sociálních skupin a ovlivňuje jejich budoucí fungování. [Novotná 2010: 108-111].

5.2. Uspořádání původního projektu

Pokud se podíváme na mapu původního projektu (obr. č. 1), tak v projektu můžeme vidět základní myšlenky cohousingu a budování komunity. Z hlediska cohousingu projekt vytváří sdílené prostory, které zaručují každodenní setkávání obyvatel a jejich blízkou spolupráci.

Samotný projekt lze rozdělit na několik částí. Vnitřní prostory můžeme rozdělit na dva typy. První je čistě obytnou částí, kde má každá rodina svůj vlastní byt o velikosti 100 m². V tomto bytě má každá rodina své vlastní soukromí, je ovšem běžnou věcí, že se rodiny v běžný den neustále navštěvují a chodí do sousedních bytů bez jakéhokoliv omezení či pozvání. Druhým typem pak jsou společné prostory. V těchto prostorách dochází ke společnému vaření, společným hrám, diskusím a setkáváním.

Druhou důležitou částí je zahrada. Zahrada je rozdělena opět na prostory společné a soukromé. Společné pěstování je prostor nejvzdálenější, kde se pěstují plodiny, které jsou užitečné pro všechny a které se mezi rodiny vzájemně dělí. Druhá část zahrady je rozdělena na 5 dílů, kde si má každá rodina možnost pěstovat rostliny a plodiny dle svého vlastního zájmu. Další částí je les, který představuje hlavně společné práce za účelem získávání dřeva či úklidu. V této části dochází k důležitému stmelování obyvatel a nesmírně důležitá je i dělba práce.

Práce na zahrádce a v lese nás hodně stmelovala. Dřevo na zimu bylo vždy nutné udělat pro všechny, takže muži chodili po víkendech chystat do lesa dřeva a starali se o ty těžké práce. Já, s ostatními ženami jsme se staraly o zahrádky, sbíraly bylinky, vařily a tak. Při těchto společných pracích jsme vždy pracovali všichni, společně a bylo to super. [Anna].

Posledním místem je poté spodní část pozemku, která slouží jako hřiště a jako prostor pro společné setkávání. V této části je také umístěno indiánské teepee, které označují za středobod společného fungování.

„V tomto teepee jsme měli každý týden tzv. Indiánské večery, kdy jsme se sešli u ohně a bubnovali. Tohle bubnování nám pomáhalo se společně otevřít sami sobě i celé skupině. Člověk se mohl vyřvat nebo spíše vybubnovat v rámci společné aktivity a strašně nás to dávalo k sobě dohromady.“ [Anna].

Pokud se podíváme na mapu (viz Obrázek č., str. 44) z větší perspektivy, tak v ní najdeme základní prvky, které jsou typické pro uspořádání města. Pochopitelně zde nenalezneme soubor ulic, osvětlení, městské dopravy apod. Můžeme zde však najít zvyky, tradice, organizaci a rozvržení, které jsou pro město typické.³ Samozřejmě musíme vzít v potaz, že *„města jsou výsledky procesu urbanizace a nikoliv jednorázového stvoření.“* [Wirth 1938: 3].

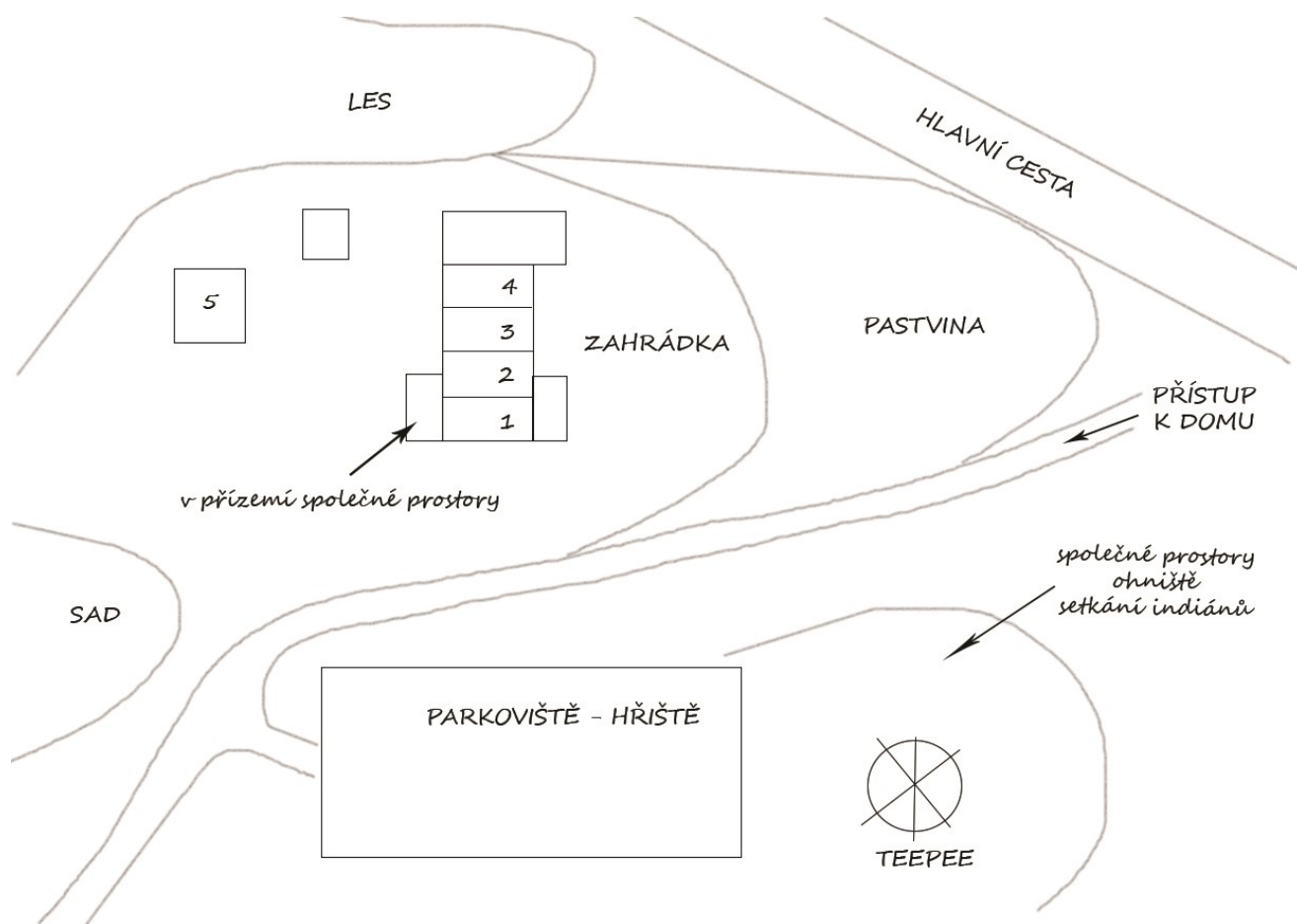
Přestože tradiční sociologie hovoří o městech spíše ve smyslu odcizování, rozpadu tradičních komunitních vazeb a podobně, tak samotným obyvatelům srovnání s některými městskými principy není cizí.

„Mně by se i nejvíce líbilo, když bychom fungovali jako takové menší městečko. I když přesnější by asi byla vesnička. Žili bychom ve vzájemné rovnováze a pomoci, fungovalo by rozdělení práce, jeden by pěstoval to a druhý zase to a celkově bychom si navzájem pomáhali.“ [Marek].

---

³ Robert Ezra Park popisuje město jako *„spíše stav mysli, souhrn zvyků, tradic, organizovaných názorů a pocitů, které se pojí k těmto zvykům.“* [Park 1925: 1].

Obrázek č. 1. Mapa projektu

6. Gemeinschaft und Gesellschaft

Pojďme se hned v úvodu empirické části analýzy rozhovorů vrátit k Ferdinandu Tönniesovi a jeho Gemeinschaft a Gesellschaft. Jejich hlavním argumentem je to, že moderní společnost se vyznačuje přechodem od Gemeinschaftu ke Gesellschaftu, tedy z malé venkovské komunity do velké masové společnosti s izolovanými jedinci. Právě cohousingové a jiné komunitní projekty se vůči tomuto pojetí stále více a více vyhrávají. V analýze rozhovorů se objevují některé prvky, které se často odkazují k určité ochraně soukromí. Podívejme se nejdříve na určitý pohled na Gemeinschaft. Dimenze ochrany soukromí se objevuje už v samotném uspořádání bydlení (viz mapa č. 1). Na jedné straně existují společné prostory a na straně druhé výborně vybavené byty či chaty. V rozhovorech vychází najevo, že lidé v cohousingové komunitě nehledají intimitu mezi sebou. Přestože společné aktivity vyhledávají a rádi se jich účastní, je pro ně důležité mít svůj vlastní prostor, svoje soukromí. Zakladatelé uvádějí, že ne vždy to tak fungovalo a že na počátku si byli všichni hodně blízcí téměř bez možnosti soukromí, nicméně po čase zjistili, že to nelze.

„My jsme na začátku byli hodně otevření, neustále jsme se navštěvovali, neřešili jsme kdo má kde svůj byt, protože jsme si mysleli, že to je základ cohousingu. Až časem jsme zjistili, že takhle to nejde. Jasně, společné aktivity byly důležité, ale to soukromí je ještě důležitější. Je důležité mít svůj vlastní byt, hrad, kde je vaše soukromí...“ (Jana).

Ve všech prostorách, kde je rozdíl mezi soukromým a společným prostorem, funguje určitý typ specifického chování. Lidé samostatně nevstupují do soukromé sféry druhých, ale zároveň se k nim přibližují a pokud jsou pozváni, tak se chovají jako by byli ve svém bytě.

Přestože se jedinci rozhodli přestěhovat do cohousingové komunity, tak dva z nich zdůrazňují přání žít soukromě, na rozdíl od ostatních.

„Já nejsem úplně dobře komunikativní člověk a preferuji spíše svůj klid. Víš, jsem spíš proti skupinovému označení a některé ty kolektivní aktivity mi lezou krkem.... Ale když si

mám vybrat, jestli žít o samotě v bytě se sousedy, které neznám, anebo zde, kde se známe a nikdo vás nenutí násilím, tak je můj výběr jasný.“ (Ala).

V zásadě lze tedy říct, že skupiny můžeme nemilovat, ale přesto můžeme žít v cohousingové komunitě. Tato důležitost soukromí v cohousingu je části zmiňována ve Skandinávských studiích o cohousingu. Zmiňují ji například autoři zmínění výše v teoretické části, jako Andresen či Törnqvist.

Andersen konkrétně říká: *„Lidé, kteří si vybrali bydlení v cohousingovém bydlení se cítí lépe v osamělosti než ve skupinovém prostředí. Přesto však uvádějí tento způsob bydlení jako jim nejbližší možnost“.* [Andersen 1999: 23].

Vztahy mezi lidmi, kteří žijí v cohousingových jednotkách jsou tedy z části založeny na soukromí. Je ovšem důležité podívat se na to, jak tento charakter sociálních vazeb v komunitě charakterizovat. Pro tento účel jsem zvolil v rozhovorech otázky na téma, zda vidí cohousingovou komunitu podobně jako svou rodinu a také jaký typ sousedů a bydlení jim připadá ideální. Ukázalo se, že respondenti mají velký problém vztahy v komunitě jasně formulovat a jejich odpovědi se značně lišily. Zakladatelé komunity měli jasno a skutečně brali cohousingovou komunitu jako součást jejich rodiny. Ostatní již byli zdrženlivější. V kontextu dalších otázek se ukázalo, že někteří by se přikláněli k pojmům jako známí, sousedé, přátelé. Většinou však obtížněji nacházeli slova a bylo pro ně náročné tyto vztahy dobře formulovat. Důležitou roli v tomto hrálo to, jak se cítili ihned po nastěhování. Ti, kteří se cítili příjemně, tak ti hovořili o ostatních jako přátelích. Ti, kteří cítili na začátku nejistotu (a přestože nyní už se zde cítí pohodlně), tak hovořili o ostatních zdrženlivěji. Spíše zde připodobňovali vztahy ke vzdáleným příbuzným.

„Nemohu říct, že by to tady byla má rodina. Trávíme společně hodně času, ale je to v rámci mezí a pomocí tady okolo bydlení. ... Když bych měl ty vazby nazvat, tak je to jak vzdálenější příbuzný nebo známí. Ale nevím, spíš jsou to lidé, kteří tu žijí s námi“ [Honza].

„Máme tady hrozně malou skupinku lidí, která je vám svým způsobem blízká, jinak to ani nejde. S některými se cítíte jako sourozenci s jinými máte jiné vztahy. Ale vzájemně se respektujete, předáváte si zkušenosti. Někteří zase mají pocit, že tato komunita je to nejlepší

na světě. S některými máte podobné názory, s jinými se třeba politicky neshodnete. Nicméně i ty lidi, který třeba tolik nemusíte, tak jsou vlastně kamarádi“. (Ala).

Na této citaci lze krásně vidět šíři vztahů a pocitů v cohousingové komunitě. Je zde zdvořilost, nadšení, obdiv, ale i určitý odstup. Přesto jsou však negativní stránky brány jako neoddělitelná součást věcí, které jsou zde pozitivní a podstatné.

Dalším pojmem, který je potřeba v duchu Gemeinschaft rozvést je nezávislost. Otázky k tomuto tématu vycházely z výzkumů o kolektivních domech ve Zlíně a Litvínově, kde právě s tímto aspektem býval velký problém, což bylo dáno i aktuální politickou situací. Lidé, kteří se stěhují do cohousingu mají právě zde velký pocit nezávislosti a samostatnosti. Tyto dva pojmy se v rozhovorech objevují velmi často a jsou důležitým aspektem volby tohoto typu bydlení. Přestože je součástí cohousingu společná práce a povinnosti (vaření atd.), lidé zde mají mnohem větší pocit nezávislosti než při předchozím bydlení.

Důležitá také je, určitá různorodost jedinců. Z mého výzkumu vyplynulo, že skupina, která není homogenní, je mnohem stabilnější. Podstatné je, aby lidé měli stejné hodnoty. Marek si dokonce myslí, že pokud bude skupin homogenní a jednotná, tak nikdy nebude tak stabilní jako když budou lidé rozdílní.

„U nás byl velký problém, že jsme v našem původním společenství všichni smýšleli podobně, měli jsme podobná zaměstnání, zájmy a podobný smysl života. Ze začátku to bylo úžasné, ale po roce jsme zjistili, že nám chybí větší rozmanitost. Takže za mě by určitě bylo lepší, když by ta komunita byla pestřejší z hlediska složení lidí.“ [Marek].

„Za mě je důležité, aby lidé zde měli stejné hodnoty a podobný vztah k přírodě. Na druhou stranu si myslím, že každý by měl být trochu individualista a že jen podobné smýšlení nás tu dohromady neudrží. Je dobré, když je každý jiný, ať už pracovně či myšlenkově. Můžeme poté vést zajímavější diskuse a naše komunita se tím stmeluje. Za mě může být takové společenství mnohem stabilnější, než když bychom byli všichni stejní.“ [Jana].

Co nám ukazuje naše analýza rozhovorů v rámci vztahu ke Gemeinschaft. Zcela jednoznačně nemůžeme cohousingovou komunitu takto interpretovat. Tento druh komunit není založen na příbuzenství, sousedství nebo přátelství. Lidé, kteří zde žijí se zde pohybují s různým vzděláním, různými zájmy. Jsou zde v důsledku své vlastní vědomé volby. Cílem cohousingu je spolupráce a určitý způsob společného života. Zároveň je však zdůrazněná možnost a nutnost soukromí a možnosti žít si „sám pro sebe“. Samotný charakter sociálních vazeb není v cohousingu jasný a liší se v každém jedinci. Pokud tedy cohousing nelze nazvat jako Gemeinschaft, můžeme ho charakterizovat jako Gesellschaft?

Může se zdát jako paradox, že lidé žijící v cohousingu hodně zmiňují důležitost soukromí, svobodu, nezávislost a samostatnost, a zároveň žijí ve typu bydlení, se kterým je spojena kolektivnost, soudržnost a spolupráce. Z rozhovorů vyplývá, že jak autonomie, tak reciprocita existují v duchu této komunity. Jako důležitý základ jsou společné prostory, společné práce, vaření a zábava. Sociální vztahy jsou zde koncipovány v důsledku organizace každodenního života. A jakmile se některé z těchto částí ztratí, komunita přestává fungovat.

„Důležitou roli u nás hrálo každodenní rozdělení práce. Každý týden jsme si rozdělili úkoly a práci, kdo co má udělat. Pokud všichni svou práci dělali a plnili rozdělené povinnosti, tak bylo vše v pořádku. Jakmile se ale tenhle vzorec narušil, tj. že někdo svou práci neudělal, ať už z vlastních pracovních důvodů nebo jiných, tak začal být problém. A tohle podle mě byla i jedna z věcí proč se nám část našeho společenství tady rozpadla. Když rozdělení pracovních povinností přestalo fungovat.“ [Bětko].

Život je zde založen na práci, odpovědnosti a společných cílech. Lidé musí společně pracovat, vařit, nakupovat a navzájem se poznávat. Tato věc nepřichází sama od sebe jen díky společnému bydlení. Jak lze vidět z citace výše, tak nesmírně důležitá je organizace. Organizaci jako důležitou podmínku cohousingu zmiňuje několik studií (Larsen a Jakobsen (2018), Törnqvist (2019), Vestbro (2012) či Holleri (2015)). Správa celého objektu musí být jasně rozdělena a organizována. Je také důležité, že všichni členové se na dohodnutých věcech musí shodnout. To vyžaduje také určitá pravidla, která jsou určována kolektivně. Je zde důležitá určitá úroveň formality při jednání a diskusích. Lidé také musí být připravení, že v případě potřeby (nemoc atd.), jsou nuceni nést větší část společné práce za ostatní. Tato norma

vzájemné pomoci je spojena s tím, že by lidé zde měli být autonomní a starat se o sebe. Což, jak jsme si již ukázali, nejsou protiklady. Jak jsem již psal, lidé zde chtějí žít samostatně, být svobodní a nezávislí a zároveň spolupracovat s ostatními. Pro nově příchozí tak tato kombinace může působit jako zjevení.

„Já jsem viděl o Bydliňské zahrádce dokument v televizi a hrozně se mi to zalíbilo, tak jsme se sem se ženou jeli podívat a úplně nás to dostalo. Lidé tu byli tak spokojení, že jsme se během pár dní rozhodli, že sem chceme jít bydlet. A po nastěhování mi to přišlo jak sen. Nechápal jsem, že tu nejsme už dávno. Měl jsem svůj klid, ale zároveň jsem se cítil potřebný a kdykoliv člověk něco potřebuje, tak tu pro něj někdo je.“ [Honza].

Podobné názory se v rozhovorech opakují často. Lidé často zmiňují, že tohle je víc než jen bydlení, je to způsob života. Samozřejmě, lidé často museli něco obětovat, nicméně shodují se, že by neměnili.

„Bydleli jsme předtím v paneláku. Tam je ohromná výhoda, že máte všechno a nemusíte nic řešit. Topení, vodu, supermarket za rohem. Prostě když vám něco chybí, tak si pro to zajdete. Tady musíte víc plánovat, nakupovat na týden předem, muset víc přemýšlet. Ale člověk tu pak začne o tom společenství přemýšlet jinak a začne tyhle věci vnímat jako výhodu. Rozhodně bych se už nechtěla vrátit ke starému způsobu života.“ [Bětko].

Je těžké definovat pocity žití v cohousingu, pokud tam člověk nežije. Všichni respondenti se shodli na tom, že je to úplně jiné, než si představovali a že se to nedá poznat bez toho, aniž by to člověk zažil. Zároveň se zmiňují důležitý společný cíl, totiž aby vše fungovalo dobře.

„Tady je výhoda, že všichni chceme to samé, chceme, aby se nám tady dobře žilo. A je jedno, jestli jsme takoví nebo makoví. Chceme si ten život žít tak, jak nejlíp umíme, a to je to hlavní.“ [Jana].

Z rozhovorů se dozvídám, že samotný cíl dobrého žití jim umožňuje vytvářet důležitou organizaci práce a povinností. Tyto věci také znamenají společné vnímání a pocity v jejich společném soužití. Důležité je také společné poznání, pocit pomoci a bezpečí.

Jak už jsem psal výše, tak cohousing nelze v tomto případě kategorizovat jako Gemeinschaft, jelikož to není intimita nebo blízké rodinné vztahy, co zde lidé hledají. Je to zcela opačně nezávislost, soukromí a svoboda, což jsou vlastnosti, které spíše náleží ke Gesselschaftu, jelikož lidé se rozhodli přesunout jinam prostřednictvím individuálního jednání. Na druhou stranu, vztahy, které se zde odehrávají Gesselschaftu neodpovídají. Lidé hledají blízkost ostatních, schopnost interakcí a určitý typ komunity. Nejsou spokojeni s tradičními, konvenčními nabídkami bydlení. Chtějí něco jiného. Takže jak tedy můžeme společný život ukotvit? Je zcela evidentní, že společný život je něco mezi. Gemeinschaftem a Gesselschaftem. K tomuto nám poslouží již téměř zapomenutý koncept, který je známý pod názvem Bund od Schmalenbacha již z roku 1920. Tento v sociologii často opomíjený koncept se zabývá formou afektivní solidarity v malých skupinkách lidí, má značný význam pro současné problémy týkající se individuality a životního stylu. Schmalenbach se v duchu dnešních výzkumů, včetně toho mého, pouští do kritiky Tönniese a v kontextu nastoluje střední cestu mezi Gemeinschaft a Gesselschaft. *„Bund sám o sobě není konceptem vysvětlujícím, ale pochopení Bund je velmi užitečné při vysvětlování významu a dynamiky všech druhů volitelných skupin a různých životních stylů.“* [Hetherington:1 1994]. Je trochu paradoxem, že se zde opírám o koncept starý 100 let, nicméně propojení individualismu se skupinovým pojetím mi v tomto konceptu připadá stále aktuální, a tudíž mi jeho zařazení připadá dostatečně relevantní. *„Bund může být definován jako volitelná forma společenstva, ve které hlavní charakteristikou je, že je malého rozsahu, prostorově blízký a udržovaný prostřednictvím afektivní solidarity, kterou mají její členové navzájem ve snaze o konkrétní soubor sdílených věr.“* [Hetherington 1994: 2]. Bund tak vytváří střední kategorii, která vyplňuje prostor mezi vývojem Gemeinschaft na Gesselschaft. Zatímco Tönnies a další tradiční sociologové poskytují dichotomizaci rozdílu mezi předmoderní a moderní společností, koncept Bundu nám umožňuje přesnější a zobrazení našeho výzkumného předmětu. Törnqist to ve svém výzkumu shrnuje těmito jednoduchými slovy: *„Abyste mohli žít v tomto stylu bydlení, musíte být kolektivní individualista.“* [Törnqist 2019: 900].

7. Skandinávský cohousing

Jak jsem již zmiňoval výše, tak první kolektivní domy, které byly v Čechách postaveny, byly inspirovány Švédským modelem sdíleného bydlení. Z tohoto důvodu se dá počítat s tím, že projekty, které vznikají na Českém území, se budou spíše podobat těm severským. Následná část textu tak pracuje s vyprávěním zakladatelů cohousingu v Těšíkovské bydlině, vlastního pozorování, a také s částí rozhovoru, kde se otázky týkají stylu fungování ve srovnání s jinými evropskými koncepty, o kterých se zmiňuji v kapitole o společném bydlení v zahraničí.

Důležitým setkáním v tomto případě bylo setkání s Radkem, který již v cohousingu nebydlí, ale pomáhal ho stavět a věnuje se stavění cohousingů z přírodních materiálů po celém světě. Z jeho odpovědí bylo zcela zřejmé, že prvotní inspirací byly cohousingy v Dánsku a ve Švédsku.

„Já jsem hodně jezdil stavět po světě a musím říct, že projekty, které vznikaly ve Švédsku mi připadali nejpromyšlenější a ty základní prvky jsem se snažil zakomponovat i do tohoto projektu. I když ve Švédsku je to samozřejmě jednodušší z hlediska financování, ale to by bylo na úplně jiný povídání.“ [Radek].

Ve Švédském cohousingovém stylu se opět objevují body, které jsme zmiňovali v předešlé kapitole. *„Charakteristickým rysem komunálního bydlení nebo komunálního bydlení je to, že lidé nejsou nutně spřaženi s rodinným nebo manželským vztahem. Sdílené bydliště je víceméně důvěrně organizovaným způsobem, s oběma společnými prostory pro sociální interakci i soukromými oblastmi. Současný výzkum ukazuje, že různé formy komunálního bydlení mají rostoucí trend v mnoha západních společnostech, zejména u mladých lidí v městských regionech. Tento trend se vysvětluje demografickými změnami a eskalujícími cenami bydlení měnící se volby životního stylu a rostoucí ekologicko-politické povědomí.“ [Törnqvist 2019: 901].* V tomto duchu lze charakterizovat i model většiny cohousingových projektů, které byly či jsou realizovány na území České republiky.

Pojďme se nyní podívat na podobnosti našeho projektu s cohousingy v zahraničí. Je samozřejmě nutné zmínit odlišný historický vývoj společného bydlení u nás a ve Skandinávii.

Zatímco u nás je společné bydlení málo známé a za posledních 100 let vzniklo jen malé množství těchto konceptů, tak ve Švédsku a Dánsku má společné bydlení již dlouho tradici. Více o tom píšu v samotné kapitole dříve. Prakticky můžeme říct, že nikdo, včetně zakladatelů, neměl s cohousingem téměř žádné osobní zkušenosti.

„Nám se ten koncept společného bydlení líbil, tak jsme o tom začali shánět informace, sehnali jsme známé, kteří do toho šli s námi a nějak jsme začali. Od cohousing.cz jsme si nechali udělat několik přednášek o fungování, a tak to začalo. Samozřejmě jsme rychle zjistili, že jsme byli velmi naivní. Ale je to těžké, protože u nás je málo lidí, kteří by s tím měli osobní zkušenosti.“ [Marek].

I z toho důvodu se zatím zdá nemožné realizovat u nás větší cohousingové projekty, které by odpovídaly velikostně například Dánským modelům. *„Na základě zkušeností navrhuje McCamant a Durrett (2011) 20-50 dospělých a ideálně 10-33 domácností pro ideální fungování cohousingové komunity.“ [Jakobsen, Larsen 2019: 422].*

Co se týče samotných obyvatel, tak zde se již dostáváme k podobnostem se Skandinávskými modely. Zatímco v ostatních zmiňovaných oblastech (Hamburk, Barcelona aj.) vzniká společné bydlení hlavně v důsledku krize bydlení a nedostatku bytů, tak zde se jedná o samotný způsob života. Samozřejmě že i ve Skandinávii vzniká mnoho projektů společného bydlení v důsledku bytové krize. Nicméně stále platí, že ve větší míře se jedná o lidi, kteří chtějí „žít jinak“ a jít bydlet více do přírody a klidu. To je věc, kterou v rozhovoru potvrdili všichni respondenti v mém výzkumném projektu. Přestože měli dříve třeba i lepší, modernější a dražší bydlení, rozhodli se přestěhovat se sem právě proto, aby mohli změnit svůj způsob života.

„My jsme žili v novém domě ve vilové, katalogové zástavbě, měli jsme tam spoustu místa, bylo to kousek do práce, do města, no všude. Ale nebyli jsme tam šťastní, tak jsme se rozhodli dům prodat a jít sem, abychom unikli realitě a trošku zpomalili.“ [Ala].

Jak naznačuje výzkum Jakobsena a Larsena, tak většinu lidí, kteří žijí v cohousingu, tvoří lidé střední a vyšší vrstvy. [Jakobsen, Larsen 2019: 424]. Stejně tak v Bydlinské zahrádce

nalezneme většinu lidí, kteří jsou vysokoškoláci a jejich příjem je nad celostátní průměrnou mzdou. To je rozdíl oproti jiným místům a konceptům, kde společné bydlení bývá vytvářeno pro lidi, kteří nemají dostatek financí, nemají kde bydlet, případně mají jiné problémy. Samozřejmě musíme být s tímto hodnocením opatrní, neboť počet takových to projektů je pouze několik, nicméně z dostupných výzkumů o vzniklých či fungujících cohousingových projektech vychází, že socioekonomický status jeho obyvatel naznačuje, že obecně jsou na tom ekonomicky lépe než zbytek populace daného státu. Stejně tak se jedná z 50 % o osoby, které dokončili vysokoškolské vzdělání, což jsou podobná čísla, ke kterým dochází ve výzkumu Jakobsena a Larsen.

Co se týče samotného architektonického uspořádání bydlení, tak zde je vidět velká inspirace Skandinávským stylem stavby, což je částečně ovlivněné osobou Radka, který, jak jsem uváděl výše, na několika cohousingových projektech ve Švédsku pracoval. Dle nákresu na mapě (Obrázek č. 1, str. 44) můžeme vidět znatelné rozdělení na jednotlivé byty, které jsou stejně velké. Pod těmito byty se poté nachází společná kuchyně a vedle ní velká společenská místnost. Nedílnou součástí je společná zahrádka a hřiště. Tyto prvky odpovídají naprosto přesně typickému cohousingovému rozložení. Törnqvist popisuje typický dánský cohousing jako „soubor jednotlivých soukromých bytů, které jsou vedle sebe a poblíž se nachází společný prostor pro vaření a setkávání. Zároveň zde funguje společná zahrádka a společné venkovní prostory pro společné práce a zábavu.“ [Törnqvist 2019: 905].

Musím zde zmínit citaci z popisu Törnqvistova výzkumu, kde jsou velmi dobře vidět podobnosti s mým výzkumným projektem. „Kromě formálních rozhovorů jsem strávil odpoledne nebo večer ve skupinové místnosti a bavil jsem se s lidmi. Nabídli mi fyzickou ukázkou toho, jak věci fungují. Bylo mi vysvětleno používání prostorů, jako jsou obývací pokoje, rozdělení veřejného a soukromého prostoru a každodenní rutiny. Vysvětlili mi rotující kuchařské týmy a často jsem s nimi hovořil o společných pracích. Návštěvy domu trvaly přibližně tři až šest hodin. Kromě toho jsem byl součástí kuchařského týmu v jedné z jednotek. Dvakrát jsem se také účastnil společenských akcí, které se zde pravidelně konají“ [Törnqvist: 906]. Törnqvist takto popisuje svůj výzkum v typickém Dánském cohousingu a opět zde nacházíme body podobnosti, které jsem pozoroval v projektu Bydlinské zahrádky. Opakuje se zde téma společného vaření, o kterém ještě budu hovořit později, a také téma společných

akcí. Společné akce fungují jednak jako kulturní přidaná hodnota pro cohousingy, ale také jako určitá možnost výtědku celé komunity. Tento výtědek se poté používá na různé opravy obydlí, zakoupení společných prostor, rekonstrukce, věci do zahrady a podobně.

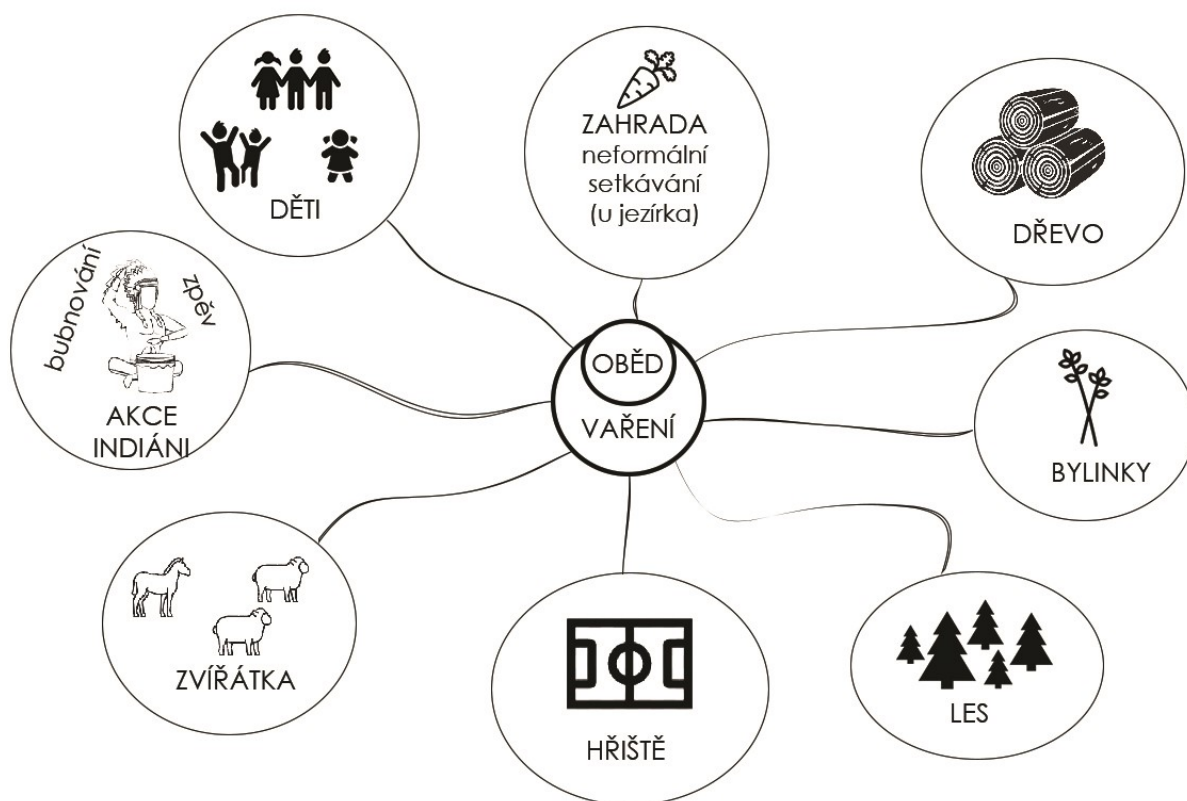
„My tu každý rok konáme několik akcí, ať už bylinkové kurzy, čajové kurzy nebo na podzim dýňobraní. Vždycky ten kurz něco stojí anebo tu prodáváme naše výtvyry a produkty. Já například se vyznám v bylinkách, takže suším bylinky a vytvářím z toho čajové směsi. No, a to co pak tou akcí vyděláme, tak dáme stranou a jde to do společného fondu celé skupinky.“
[Jana].

Pokud tedy vezmeme celkové srovnání, vychází nám, že náš případ, stejně jako podobné projekty v České republice, má základy ve Skandinávském modelu společného bydlení. Musíme pochopitelně vzít v potaz, že Švédsko a Dánsko jsou celosvětovými centry společného bydlení, a tudíž ovlivňují tento styl bydlení po celém světě. Nicméně právě u projektů v naší republice je tento efekt markantnější. Je to dáno situací, kdy zde vznikají projekty čistou inspirací a pouze s malou historií v oblasti společného bydlení.

7.1. Body spojení

Aby bylo možné výsledky lépe interpretovat budu postupovat podle několika polí otázek v rozhovoru ve spojení s mapičkou (obr č. 2), které představuje určité body spojení v komunitě v Těšíkovské bydlině. Obecně lze říct, že zjištění nejsou zcela jednoznačná. V některých ohledech můžeme pozorovat teorie o komunitních vztazích a uspořádání a vlivu prostoru, nicméně často závisí na vztazích v sousedství. Stejně tak jsou věci ovlivňovány vztahem, věkem, finanční situací, délkou pobytu a také pracovní vyčerpáním každého jedince.

Obrázek č. 2. Body spojení.

7.2. Komunita

Ze začátku je důležité zmínit samotné rozdílné počáteční přístupy k nastěhování se do tohoto typu bydlení. Je vidět velký rozdíl mezi zakladateli a mezi lidmi, kteří se přistěhovali až postupem času.

Společné pro všechny je jejich spokojenost a pocit sounáležitosti. Ten se neliší ani podle délky pobytu. Zároveň jsou všichni za jedno, že se zde vytvořila opravdová komunita a bydlení cohousingového typu. Přes tyto existující sounáležitosti, zde dochází k rozdílným pohledům na stránku společné práce a společného financování oprav. Můžeme říct, že čím déle zde lidé žijí, tím mají větší vztah ke společné práci a ke společným opravám budov.

„Stávalo se nám, že lidé, kteří u nás nebyli tak dlouho, tak často neudělali práci, kterou měli. Ať už z časových i jiných důvodů. Nicméně tyhle věci pak narušují celý vztah v komunitě a vytvářejí špatnou atmosféru. Vám se nelíbí, že ten člověk něco neudělal, ale zase si ho nechcete rozhádat, protože se vídáte každý den...“ [Marek].

Musím zde zmínit další výzkumy, které se na toto v oblasti komunit zaměřovali a jejich výsledky byly značně rozdílné. Například Horňáková a Anderson tyto výsledky potvrzují. Kirschnerová ve své práci ze Žiaru na Hronom uvádí: *„Je jedno, zda lidé žijí v komunitě 30 let nebo jeden rok, jejich vztah ke společným opravám a práci je stejný“* [Kirschnerová 2013: 53].

Na druhé straně jsou lidé, kteří zde žijí kratší dobu, spokojenější s okolím a přátelskými vztahy. Mezi členy komunity se nenašel nikdo, kdo by označil vztah s někým za negativní či napjatý. Lidé jsou tak v této komunitě nejen sousedy a spolubydlícími, ale také dobrými přáteli.

„Tady ta naše komunita je tak malá, že když by tu někdo někoho neměl rád, tak by se to hned projevilo a vše to narušilo. Když někdo nemá na někoho náladu, tak si někam zaleze a necháme ho být, ale to není nic vyhroceného.“ (Míla).

Důležitým bodem v tomto ohledu jsou týdenní setkání, která se konají ve společných prostorách uvnitř či na zahradě. Důležitost těchto setkání se ukazuje na rozhovorech s respondenty, kteří již nejsou součástí komunitního bydlení. Tito lidé se neúčastnili setkání pravidelně a často jej vynechávali, ať už z pracovních či osobních důvodů.

„Každý týden jsme pořádali pravidelná setkání, kde jsme si říkali, co se nám líbí a nelíbí. Setkání vždy vedl někdo jiný, abychom se střídali. Formát setkání tak byl vždy trochu jiný. Řešili jsme, co se nám minulý týden povedlo a co ne, plánovali práce na další týden, a i si vyříkávali neshody či nesoulad v názorech. Nicméně je to věc, bez které by naše komunita nemohla fungovat.“[Marek].

Důležitým aspektem pro všechny zúčastněné je to, že mají pocit, že vědí o všem, co se děje kolem domu. Není nutná ani přílišná motivace ostatních k dobrovolným pracím či jiným aktivitám. Lidé zde drží při sobě jak při drobných věcech, tak při vážnějších záležitostech, kterými byli například ztráta zaměstnání či vážná nemoc.

8.3. Společné aktivity

Jak už jsem psal výše, důležitým bodem spojení komunitních bydlení jsou společné aktivity. *„Společné aktivity tvoří nedílnou součást každého cohousingového projektu a jsou nezbytné k jeho správnému fungování.“* [Larsen 2020: 55].

V našem projektu si společné aktivity rozdělíme dle prostorového uspořádání na mapě (Obrázek č. 2 str. 53). Hlavním středobodem každého dne je oběd nebo večeře. Příprava jídla probíhá většinou společně ve společné kuchyni a ta je tak místem každodenního setkávání. Ukazuje se, že tato činnost komunitu velmi stmeluje, neboť zde vždy vzniká závislost rodin na ostatních ohledně jídla. Tuto „závislost“ však všichni zúčastnění hodnotí pozitivně, neboť mají pocit, že jim to nejen šetří čas od často nepříjemné povinnosti, ale dokonce jim to z této povinnosti dělá zábavu.

„Každý den vždycky vaří jedna rodina pro všechny, aby se ušetřila práce. Nicméně stejně se tam vždy většinou sejdeme a s vařením pomáháme anebo si u toho prostě jen povídáme a to je skvělé.“ [Jana].

Důležitou částí neformálních setkávání je zahrada. Zde má každá rodina svou část zahrádky, kde pěstuje a stará se o ni. Nicméně zahrádky jsou vzájemně propojeny a doplňují se. Mezi další neformální setkávání můžeme zařadit vycházky do lesa, sbírání a sušení bylinek a hraní her na hřišti. Přestože všechna tato setkání jsou neformální, umožňují utužovat a budovat vztah k ostatním členům komunity. Samozřejmě také dochází k tomu, že čím více členů v komunitě je, tím je těžší zapojení všech do aktivit.

„Jeden čas nás tu bylo fakt hodně, asi 15 nebo 20. Bylo tu úplně plno, a to už na těch společných věcech bylo znát, že někdo se účastnil míň a někdo zase vždycky a už se to začínalo dělit, a to už nebylo ono“ (Ala).

Přestože oficiálně žádné formální setkávání v komunitě neexistuje, z hlediska respondentů lze vyznačit několik aktivit, které jsou důležité a bez kterých by samotná komunita postrádala význam. Jednak lze do série formálních aktivit určitě zařadit výše zmíněné vaření, které je důležitým středobodem každého dne. Pokud se podíváme na naši

mapičku, tak uvidíme, že nám zbývají ještě čtyři hlavní body zájmu. Do jedné sekce můžeme zařadit péči o děti, o zvířátka a také příprava dřeva v lese. Žádná z těchto aktivit není povinná, všechny jsou však samostatně důležité pro fungování komunity.

„Důležitou roli u nás hrálo rozdělení práce. Každý týden jsme si rozdělili úkoly a práci, kdo co má udělat. Pokud všichni svou práci dělali a plnili rozdělené povinnosti, tak bylo vše v pořádku. Jakmile se ale tenhle vzorec narušil, tj. že někdo svou práci neudělal, ať už z vlastních pracovních důvodů nebo jiných, tak začal být problém. A tohle podle mě byla i jedna z věcí proč se nám část našeho společenství tady rozpadla. Když rozdělení pracovních povinností přestalo fungovat. [Bětko].

Posledním bodem zájmu jsou setkání v teepee – indiáni. Všichni respondenti uvedli tento bod jako jeden z nejdůležitějších ve fungování komunity. V teepee dochází nepravidelně, ale vždy alespoň jednou týdně, k setkávání všech členů komunity. Bubnuje se kolem ohně a předává se přející kámen, který se na závěr hodí do ohně. Dochází zde také k většímu otevření se jednotlivých obyvatel. Pokud například někdo nevyslovil své přání a požadavky na oficiální schůzi, dochází často k tomu, že v zápalu emocí je řekne zde. V důsledku této aktivity dochází také k různým změnám v oblasti běžného chování v komunitě. Samotného zakladatele komunity v rámci běžných hovorů oslovují jako náčelníka a chovají vůči němu větší respekt.

„V tomto teepee jsme měli každý týden tzv. Indiánské večery, kdy jsme se sešli u ohně a bubnovali. Tohle bubnování nám pomáhalo se společně otevřít sami sobě i celé skupině. Člověk se mohl vyřvat nebo spíše vybubnovat v rámci společné aktivity a strašně nás to dávalo k sobě dohromady.“ [Anna].

„Pro mě byly nejdůležitější tzv. indiánské večery. Tam jsem ze sebe vždy dostala negativní energii a hrozně mi to pomohlo. Myslím, že to je věc, která nás tu držela déle, než jsme tu chtěli zůstat.“ (Ala)

„To teepee je pro mě srdeční záležitost a za mě srdce celého tohoto společenství. Tam mám vždycky pocit, že táhneme za jeden provaz a je to pro mě hrozné uvolnění.“ [Jana].

„Když bych měl říct něco, co je pro naši komunitu typické, tak je to bubnování a indiáni. Tam se člověk nejvíc otevře a pozná sám sebe a všechny ostatní. A to je podle mě to nejvíc“.
[Marek].

Ukazuje se, že společné aktivity jsou nedílnou součástí cohousingových komunit a samotné fungování cohousingu je na nich závislé. Společné aktivity umocňují vztah mezi obyvateli a zároveň jim pomáhají fungovat jako skupina. Přestože se někteří lidé cítí lépe sami, tak se těchto společných aktivit účastní rádi, berou je jako nedílnou součást tohoto typu bydlení a jejich způsobu života. K podobným závěrům ohledně důležitosti společných aktivit u cohousingu dochází i Kirschnerová (2013), Törnqvist (2019) a Jacobsen s Larsenem (2018). Můžeme tedy konstatovat, že společné aktivity jsou nezbytnou součástí fungování každé cohousingové komunity.

Závěr

Cílem první části této práce bylo popsat teoretická východiska komunit a komunitního bydlení. Jak jsem uvedl výše, tak „*cohousing jsou vlastně jednotky lidí, kteří žijí v relativně malé prostorové blízkosti.*“ [Sandstedt, Westin 2015: 147]. Důležitou roli v oblasti cohousingu hrají komunity a jejich vliv na vznik společného bydlení. Ukázalo se, že přestože vznik společného bydlení není vznikem komunity podmíněn, dochází zde často ke vzniku komunity jakožto vedlejšího efektu společného bydlení. Vznik a podoba této komunity je velmi ovlivněna společnými sousedskými vztahy, které se ukazují jako jeden z hlavních ukazatelů fungující komunity a společného bydlení.

Co se týče samotného stylu cohousingového bydlení, tak se potvrdilo, že ve světě je nejrozšířenějším stylem Skandinávský model cohousingového bydlení. Tento model bydlení vychází ze základních principů cohousingu, který je založen na společných prostorech, společných aktivitách a zároveň na individualismu každého jedince. Tento individualismus se ukazuje jako jeden z nejdůležitějších bodů fungování tohoto modelu bydlení. V projektu Bydlinké zahrádky docházelo dříve k odchodu obyvatel právě v důsledku nedostatečné možnosti být sám a mít možnost se samostatně rozvíjet. K podobným závěrům dochází ve svých studiích také Skandinávští autoři (Vestbro 2012, Sandstedt a Westin 2015, Törnqvist 2019). Vedle tradičního rozdělení společnosti (Tönnies a jeho Gemeinschaft a Gesselchaft) je nutné vnímat tuto novou formu bydlení, která umožňuje svobodu a samostatnost a zároveň určitý kolektivismus bez jakýchkoliv dřívějších, přátelských či rodinných vazeb. „*Tato možnost společného bydlení není institucionálně zajištěna, ale spočívá ve vztahu k povědomí a kreativě lidí.*“ [Sandstedt, Westin 2015: 148].

Můj samotný výzkum v Bydlinké zahrádce z velké části potvrdil teoretické předpoklady, které jsem zmínil v první části. Ukázalo se, že sousedské vztahy hrají v komunitě velmi podstatnou roli a na jejich charakteru závisí samotná funkčnost cohousingu. Potvrdila se také teorie McCamanta s Durretem [1994], kteří uvádějí, že cohousing spojuje prvky autonomního soukromého obydlí s výhodami kolektivního bydlení. Stejně tak můžeme

konstatovat, že na teorii „společného plánování“, tedy podílení budoucích obyvatel na tvorbě a vzniku projektu, závisí funkčnost a kvalita bydlení v komunitě.

Jednotky cohousingu mají často více společných rutin, jako je společné vaření, společné práce apod.. Přesto se ukazují důvody, proč si lidé tento způsob bydlení vybrali, které jsou zarážející. Ukazuje se, že v našem výzkumu se komunitní bydlení vyznačuje formou tzv. individualizovaného společného bydlení. Lidé, kteří tento způsob bydlení vyhledávají, tak patří spíše mezi individualisty. Přestože ke spolubydlícím cítí určitou formu svázanosti, neoznačují je za klasické přátele či součást rodiny. Tito lidé z většiny nechtěli žít v kolektivním bydlení z důvodu přátelství, ale právě naopak. Přestože k těmto výsledkům dochází Törnqvist a i Sandstedt, Westin, výsledky této části výzkumu mě u mého případu překvapily. Očekávání, že pokud je tento typ jediný svého druhu v Čechách, takže bude založen několika spřátelenými rodinami byl zcela mylný. Z rozhovorů se ukazuje, že právě individualita různorodost jedinců vytváří pevnou komunitu. Tímto tématem se zabýval i nedávný britský výzkum Heatha (2017), který ukazoval, jak lidé ve sdíleném bydlení vyjednávají mezi soukromím a sdíleným způsobem. Obecně tak můžeme konstatovat, že *„kolektivní život je kreativním kompromisem a reakcí v dnešní individualizované společnosti“*. [Törnqvist 2019: 912]. *„Cohousing tak poskytuje důležitou alternativní formu bydlení, která splňuje potřeby a přání mnoho lidí v dnešní společnosti.“* [Sandstedt, Westin 2015: 148]

Přestože byl od začátku výzkumu můj předmět velice omezený, neboť je mnou zkoumaný komunitní projekt jediným svého druhu v ČR, považuji za přínosné, že na něm lze představit a konfrontovat základní cohousingové principy. Rovněž se domnívám, že tyto principy lze dále rozvíjet se zřetelným sociologickým významem či dopadem. Dalším důležitým zjištěním z rozhovorů byly opakující se odkazy v českém kontextu ke sdílenému symbolu společného bydlení, který existuje ve formě tradičních malých vesnic, které celé fungují jako jedno velké společné bydlení. To v jistém smyslu ukazuje, že i když se zde příliš nerozvíjejí a neprosazují újeji pojaté projekty cohousingového bydlení např. Skandinávského typu, lze předpokládat, že se ideje komunitního bydlení, a to i ideje samotného cohousingu, postupně zřetelněji objeví v celkovějších reflexích „společného bydlení“, ať již to bude v rámci vesnického soužití nebo i v rámci úvah o rozvoji městského komunitního života.

Seznam použité literatury

KELLER, Jan. *Teorie modernizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-66-3.

TÖNNIES, F., *Community and Society (Gemeinschaft und Gessellschaft)*, Transaction Publishers, New Brunswick, 1996

TALLEN, E., *Sense of community and neighborhood form: An assessment of the social doctrine of New urbanism* in *Urban Studies*, 36, No. 8, 1999

HEŘMANOVÁ, Eva a Jiří PATOČKA. *Regionální sociologie, sociologie prostoru a prostředí II*. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1304-1.

GOTTDIENER, M, LESLIE B. 2005 *Key Concepts in Urban Studies*. London: SAGE.

BAUMAN, ZYGMUNT. 2001. *Community: Seeking Safety in An Insecure World*. Cambridge: Polity Press.

VESTBRO, DICK. 2008. *History of Cohousing – Internationally and in Sweden*.

SCHMEIDLER, Karel. 2001. *Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě*. Brno

COLOMBO, M., MOSSO, C., De PICCOLI, N. 2001. *Sense of community and participation in urban context* in *Journal of Community and Applied Social Psychology*.

CHASKIN, R., J. 1997. *Perspectives on Neighborhood community: A Review of the Literature* in *The Social Service Review*.

MUSIL, Jiří. 1971. *Sociologie bydlení*. Praha: Svoboda. Sociologická knižnice.

TÖRNQVIST, Maria. 2019. *Living alone together: Individualized collectivism in Swedish communal housing*. *Sociology*.

KOYABE, IKUKO. 1994. Resident's participation in the design of housing: a study of the Swedish collective house Färdknäppen. Stockholm: KTH-A.

BERLANT, L. 2000. *Intimacy*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

DAŇKOVÁ, Hana. Kolektivní dům v kitvínově v letech 1945-1960. 2014. Praha.

MELZER, GRAHAM. 2000. „Cohousing: Verifying the Importance of Community in the Application of Environmentalism.“ *Journal of Architectural Planning and Research*.

FROMM, D. 2012. “Seeding Community: Collaborative Housing as a Strategy for Social and Neighbourhood Repair.” *Built Environment*.

MULDERA, K., CONSTANZA, R., ERICKSON, J. 2006. „The Contribution of Built, Human, Social and Natural Capital to Quality of Life in Intentional and Unintentional Communities.“ *Ecological Economics*.

VESTBRO, D. U., HORELLI, L. 2012. Design for gender equality: The history of cohousing ideas and realities. *Built Environment*

VESTBRO, D. U. 2010. Living Together – Cohousing Ideas and Realities around the World. Stockholm: Division of Urban and Regional Studies, Royal Institute of Technology.

VESTBRO, D. U. 2010. Concepts and Terminology. In Living Together – Cohousing Ideas and Realities around the World. Stockholm: Division of Urban and Regional Studies, Royal Institute of Technology.

BLOMBERG, I., KÄRNEKULL, K. 2019. Do-It-Yourself: The Stony Road to Cohousing in Sweden. *Built Environment*.

BAMFORD, GREG. 2001. „Bringing us home: Cohousing and the Environmental Possibilities of Reuniting People with Neighbourhoods.“ in *Situating the Environment at the University of QueenslandSt*.

WILLIAMS, JO.2005. „Designing Neighbourhoods for Social Interaction: The Case of Cohousing.“ *Journal of Urban Design*.

MCCAMANTM K., DURRET, CH. 1994. *Cohousing: A Contemporary Approach to Housing Ourselves*. Berkeley: Ten Speed Press.

GARCIANO, J. L. 2011. „Affordable Cohousing: Challenges and Opportunities for Supportive Relational Networks in Mixed-Income Housing“. *Journal of Affordable Housing*.

WILLIAMS, JO. 2008. „Predicting an American Future for Cohousing and a More Sustainable Lifestyle?“ *Futures Journal*

GRESLERI, J. 2015. Cohousing: Esperienze internazionali di abitare condiviso. Busalla: plug_in.

VESTBRO, D. H. 2010. *Living Together: Cohousing Ideas and Realities Around the World*. Stockholm: Division of Urban and Regional Studies, Royal Institute of Technology.

CALDENBY, C. 1992. *What is a collective house?*. Göteborg.

GUDMAND-HOYER, J. 1984. *Miliehus'*, Dagbladet Information, Kodaň.

LARSEN H. G. 2016. 'Three phases of Danish cohousing: tenure and the development

JAKOBSEN, P., LARSEN H. G. 2018. *An alternative for whom? The evolution and socio-economy of Danish cohousing'*, Urban Research & Practice.

CHIODELLI, F., BAGLIONE, V. 2014. *Living together privately: for a cautious reading of cohousing'*, Urban Research & Practice.

SCHELLER, D., THÖRN, H. 2018: 'Governing "Sustainable Urban Development" through self-build groups and co-housing: the cases of Hamburg and Gothenburg', *International Journal for Urban and Regional Research*.

LASKER D., WEIS E.S.. 2003. Broadening Participation in Community Problem Solving: a Multidisciplinary Model to Support Collaborative Practice and Research.

NOVOTNÁ, Eliška. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2.

PARK, ROBERT EZRA. 1925. *The City*. Chicago: University of Chicago Press.

WIRTHM LOUIS. 1938. „Urbanism as Way of Life." *American Journal of Sociology* 44, 1938, 1: 1-24.

ANDERSEN, J. 1999. Udnyt ejergénet i bypolitik. *Kronik i Jyllands-Posten*.
The Contemporary Significance of Schmalenbach's Concept of the Bund." *The Sociological Review*.

JAKOBSEN, P., LARSEN HG. (2019). An alternative for whom? The evolution and socio-economy of Danish cohousing, *Urban Research & Practice*.

HAGGHBERT, P., LARSEN, HG, THORN, H. (eds). 2020, *Contemporary Co-housing in Europe: Towards Sustainable Cities?* Routledge.

KIRSCHNEROVÁ, Hana. Where is the community? Case study of neighborhoods in Žiar nad Hronom. Praha, 2013. 65 pg. Master thesis (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických Studií. Katedra Sociologie. Supervised by JUDr. Michal Illner, CSc

SANDSTET, E., WESTIN, S,. 2015. "Beyond Gemeinschaft and Gesellschaft: Cohousing Life in Contemporary Sweden." *Housing, Theory and society*.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno studenta: Bc. Martin Hlávka

Vedoucí práce: [PhDr. Mgr. Jan Balon, Ph.D.](#)

Akademický rok vypsání: 2019/2020

Předpokládaný název v češtině:

Sociologie bydlení: Komunitní bydlení. Případová studie komunitního projektu Bydlinská zahrádka.

Předpokládaná název v angličtině:

Sociology of housing: Community housing. Case study of the community project Bydlinská zahrádka.

Klíčová slova: Komunita, sociologie bydlení, cohousing, kolektivní bydlení, sousedské vztahy

Keywords: Community, sociology of housing, cohousing, collective housing, neighborly relationships

Vymezení tématu a vstupní diskuze:

V posledních letech dochází ke stále větším změnám v oblasti bydlení. Spolu s tím se mění i přístupy lidí k bydlení a vznikají nové fenomény v oblasti bydlení. Tato práce se tak bude věnovat specifickému typu bydlení, komunitnímu bydlení. tedy konceptu bydlení založeném na společných prostorech a sdíleném příslušenství.

Práce se zabývá tématem komunity, jakožto sociálního útvaru se zvláštním typem sociálních vazeb uvnitř mezi členy a se specifickým postavením navenek v rámci širšího sociálního prostředí. Zaměřuje se tedy důležitost komunit v bydlení a rámci toho na vznik projektů týkajících se komunitního bydlení a cohousingu u nás a v zahraničí.

Druhá fáze se zaměřuje již na konkrétní projekt komunitního bydlení a si klade za cíl zjistit, jakým způsobem tento projekt funguje. V podstatě se bude jednat o konkrétní popis tohoto způsobu žití v komunitním bydlení. Co vedlo jeho obyvatele ke zvolení tohoto místa jako svého bydliště. Jak důležitou roli při rozhodování hrálo zakomponování specifických prvků vycházejících z cohousingu a jakým způsobem jsou ideje tohoto konceptu naplňovány v každodenním životě obyvatel. Výzkum je kvalitativního charakteru a hlavní metodou sběru dat bude jednak pozorování samotných obyvatel, návštěvníků a dále hloubkové polostrukturované rozhovory.

Teoretická východiska

Hlavním cílem mé práce je popis vzniku komunitního bydlení a ukázání jeho specifik a případové studii. Zajímá mne jejich každodenní způsob života, jejich životní styl a okolnosti, kterými byli a jsou ovlivňováni.

Samotné způsoby bydlení se v průběhu led proměňují. Nejprve chci v teoretické části přiblížit koncept komunitního bydlení a jeho vývoje., včetně vzniku komunitního bydlení a cohousingu. Navazující část pak bude věnována lokálním komunitám a konkrétního vymezení komunitního bydlení a cohousingu a s ním souvisejících pojmů. Cohousing totiž lze považovat za určitý typ či podtyp lokální komunity.

Předpokládané náplň práce v anglickém jazyce

The thesis deals with the topic of the community as a social unit with a special type of social ties within members and with a specific position externally within the wider social environment. It therefore focuses on the importance of communities in housing and, within this framework, on the development of community housing and cohousing projects in the Czech Republic and abroad. The way of living itself changes during the ice. First, in the theoretical part I will describe the concept of community housing and its development. The following part will be devoted to local communities and specific definition of community housing and cohousing and related terms. Cohousing can be considered as a type or subtype of the local community.

Přehled předpokládaných zdrojů:

Aalbers, M. B. (2017). The variegated financialization of housing. *International Journal of Urban and Regional Research*, 41(4), 542–554. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12522>

BELK, CH., L. (2006): Cohousing communities: a sustainable approach to housing development. UC Davis Extension, *Sustainability and the Built Environment*, 9 s. Dostupné z: https://extension.ucdavis.edu/sites/default/files/co_housing.pdf (Staženo dne 3. 4. 2016).

BRAUN, V., CLARKE, V. (2013): *Successful qualitative research: a practical guide for beginners*. Sage, London, 23 s.

BRIDGE, G. (2002): *The neighbourhood and social networks*. ESRC Centre for Neighbourhood Research, CNR Paper 4, 32 s. Dostupné z:

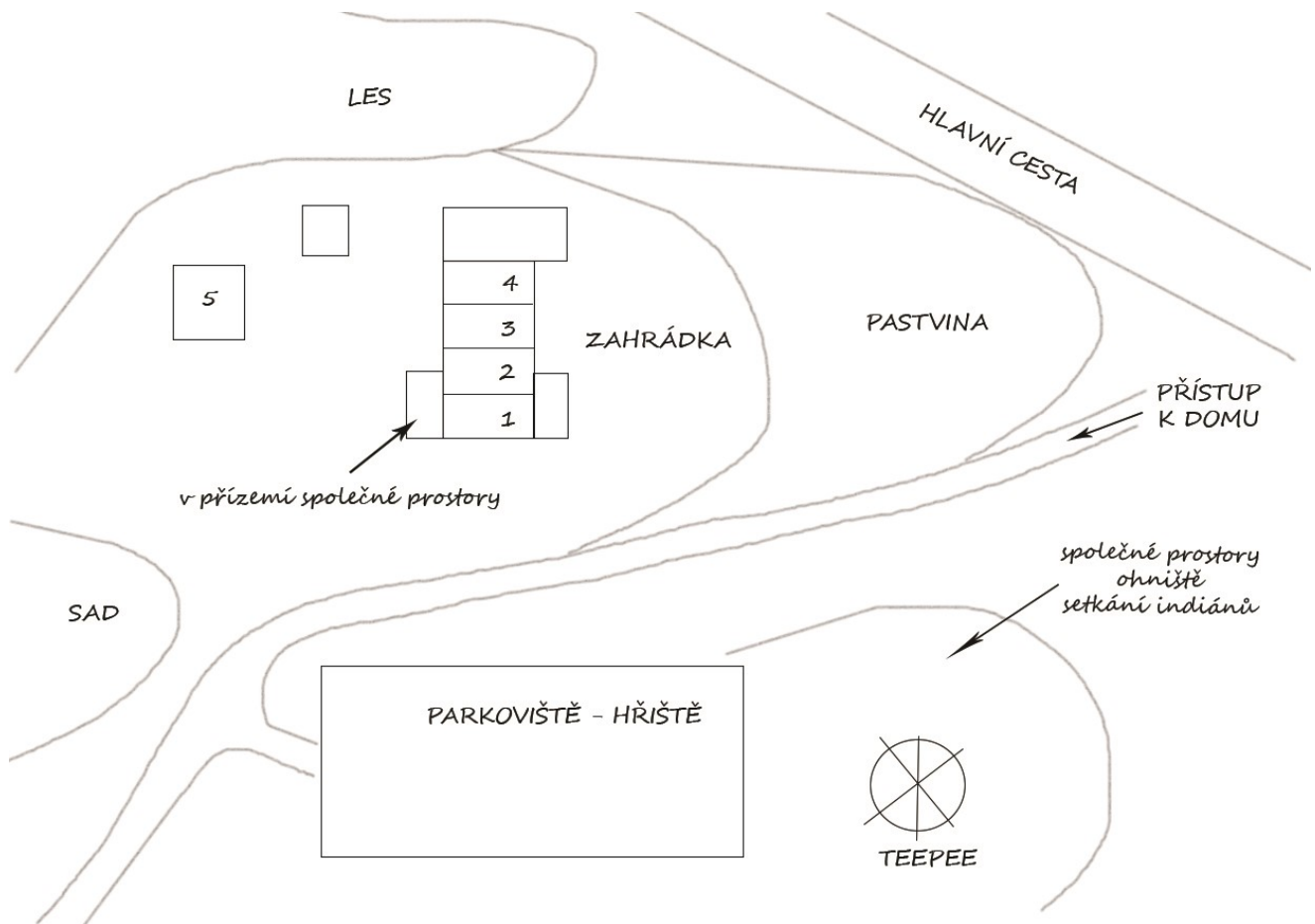
http://www.urbancenter.utoronto.ca/pdfs/curp/CNR_Neighbourhoods-Social-N.pdf

BRUHN, John G. 2011. *The Sociology of Community Connection*. Vyd. 2. Springer Science & Business Media. 328 s.

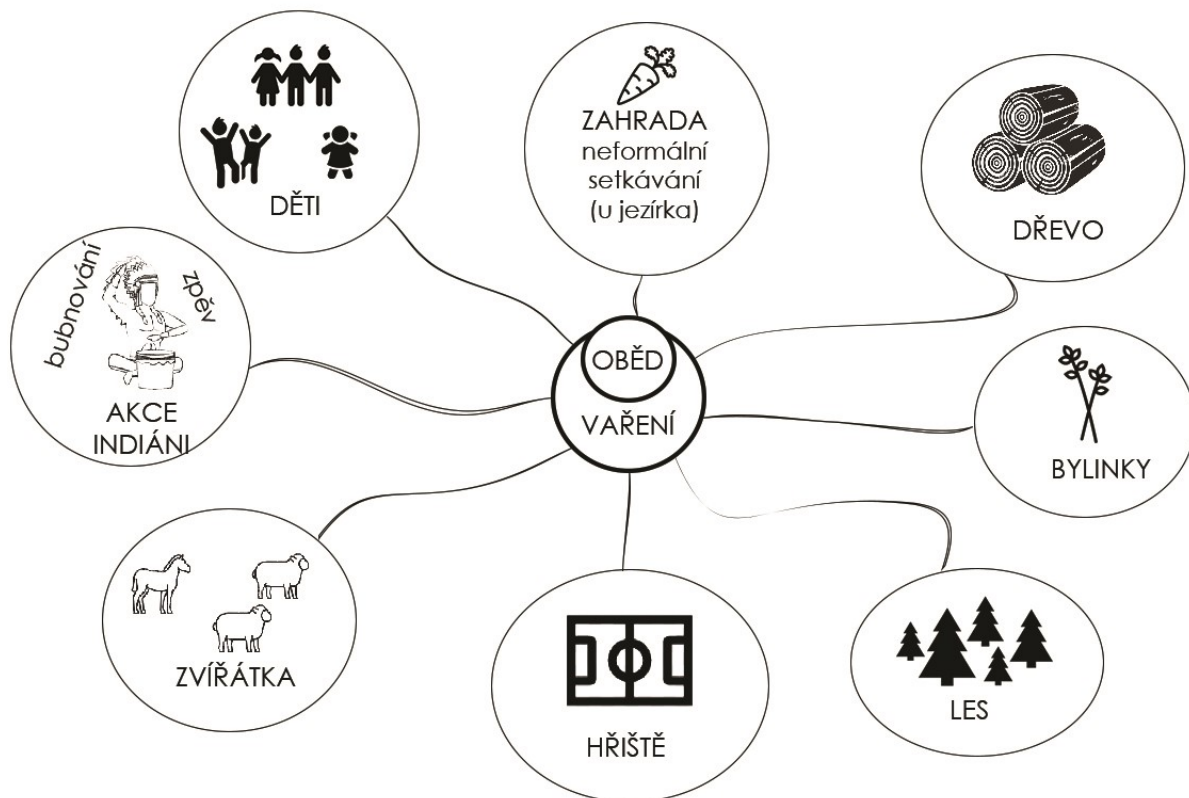
- DELANTY, Gerard. 2003. *Community*. Vyd. 1. London: Routledge 227 s
- FERENČUHOVÁ, Slavomíra. *Sociologie města 20. a 21. století*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2013. *Základy sociologie*. ISBN 978-80-7419-162-6
- GUZIK, H. (2012): K prehistorii českých kolektivních domů. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 13, č. 1, s. 42–51.
- KELLER, Jan. 1986. Komunita – proměna nebo zánik? In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské university*, str. 31 – 43. [online] [cit. 22. 5. 2017]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111713/G_Sociologica_30-1986-1_4.pdf?sequence=1.
- KUBCOVÁ, Jana. BEŠŤÁKOVÁ, Veronika. *Perspektivy realizace cohousingu v České republice v prostředí městském, předměstském, příměstském a venkovském*. Sborník Mezinárodní vědecko-výzkumné kolokvium studentů doktorského studia *Architektura a urbanismus ve středoevropském prostoru*. FA ČVUT, Praha 2014.
- LIETAERT, M. (2010): Cohousing's relevance to degrowth theories. *Journal of Cleaner Production*, 18, č. 6, s. 576–580.
- Lux, M., Samec, T., and Gibas, P. (2015). Způsoby pořizování vlastnického bydlení a očekávání v oblasti bytové politiky. In: Lux M. (Ed.) *Standardy bydlení 2014/2015 Sociální normy a rozhodování na trhu bydlení*. Praha: Sociologický Ústav AV ČR.v.v.i. 161-169.
- MUSIL, Jiří. Jak se formovala sociologie bydlení. In *Sociologický časopis*. Praha.
- MCMILLAN, David W., CHAVIS, David M. 1986. „Sense of community: A definition and theory“. *Journal of community psychology*, 14 (1), 6-23
- SLÁDEK, Jan. Jak vidí cohousing sociolog Jan Sládek. *České Noviny/ Magazín*. 28. 7. 2009 Sociologický ústav AV ČR, 2005. s. 207-225.
- SCOTTHANSON Chris; SCOTTHANSON Kelly. *The Cohousing Handbook: Bulding a place for community*. New Society Publishers, 2004. ISBN: 9780865715172
- TICHÝ, David: *Koncept skupinového bydlení*. Disertační práce, FA ČVUT v Praze, 2005
- VESTBRO, D., U. (2008): *History of cohousing - internationally and in Sweden*. Kollektivhus NU, <http://www.kollektivhus.nu/pdf/colhisteng08.pdf>
- WIGFIELD, A. & ALDEN. 2017. „Assessing the Effectiveness of Social Indices to Measure the Prevalence of Social Isolation in Neighbourhoods: A Qualitative Sense Check of an Index in a Northern English City“. Springer. [online]. [cit. 27. 10. 2018]. Dostupné z: <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1007/s11205-017-1812-0>.

Přílohy

Příloha 1: Obrázek č. 1. Mapa projektu

Příloha č.2: Obrázek č. 2. Body spojení.

Příloha č.3: odkaz na audionahrávky rozhovorů

<https://uloz.to/tam/e7a1229b-031a-45d8-8114-176360d0b6dc>